

ZSIDÓ ÉLET

FELEKEZETI HETILAP

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
BUDAPEST, VIII. MÁTYÁS-TÉR 17. SZÁM
TELEFON: 363-61SZERKESZTI:
KECSKEMÉTI VILMOSELŐFIZETÉSI ÁR
EGÉSZ ÉVRE 20 PENGŐ
FÉLÉVRE 10 PENGŐ

A zsidó irodalom

kért szót az IMIT legutóbb megtartott közgyűlésén, melyen Wertheimer Adolf, a Társulat érdemes és buzgó elnöke számolt be az év munkájáról. Az az előkelő, minden vásári tülekedéstől és önrekiámtól mentes mód, ahogyan az IMIT eddig is minden lehető megtett a magyar zsidó irodalom és szellemi élet fejlesztése érdekében, az egyesület nagy hagyományaihoz méltó módon jut kifejezésre Wertheimer Adolf elnöki tevékenységében. A Társulat vezetősége azonban nem vonul vissza az eleven élettel való kapcsolatok elől a merev hagyomány elefántcsonttornyába, hanem nyitott szemmel figyeli a jelenkor s az újabb társadalmi fejlődés által felmerülő problémákat is.

E problémák legsúlyosabbikát erőteljesen vázolta Wertheimer Adolf elnöki megnyitójában. Fogynak a mecénások, akik támogatást nyújthatának a súlyos nehézségekkel küzdő zsidó íróknak, művészeknek; maga az IMIT csak kis részben tehet eleget a rá háruló feladatoknak, mert a zsidó közületek közül csak kevesen sietnek segítségére anyagi eszközökkel. Mégis, az IMIT éber figyelemmel áll őrt azon a helyen, melyre lelkes alapítói állították. Azon kevesek ádozókészségére apellálva, akik még ismerik a zsidó irodalom és kultúra iránti kötelességüket, tovább folytatja, sőt el is mélyíti eddigi kultúrmunkáját. Ennek bizonyossága az ezer pengős regénypályázat, meg a Zsidó Múzeum fokozott s a Társulat kötelezettségein erősen túlmenő támogatása.

A magyar zsidóságnak meg kell értenie, hogy az IMIT ügye nem egy kis zárt társaságé, hanem az egész magyar zsidóságé, melynek érvényesülése, erőteljes fejlődése a zsidó szellem, a zsidó kultúra erején és elevenségén is múlik. Reméljük, hogy Wertheimer Adolf hívó szövege nem fog hatástalanul elhangzani és a jövőben hittelstvéreink és közületeink nagyobb buzgalommal sietnek az IMIT segítségére értékes kultúrmunkájában.

Hát igazán nincs más gondjuk?

A kánikula mozdulatlanságba lankasztja a politika erőt; csak a Síp-utca kortesmunkája nem pihen, mintha a legélénkebb politikai időszakban volnánk. Most a budai lelkek megoldozása a kortesmunka legfőbb célja. Legutóbb Stern Samu, a pesti hitközség elnöke, személyesen intézett nyílt levelet a budai hitközség érdemes elnökéhez, Krisztháber Adolf dr.-hoz, kinek személyén keresztül a budai zsidóságot próbálja meggyőzni arról a sajátságos „igazságról”, hogy a budai hitközségnek a pestivel való egyesítése Budának feltétlenül használna, mert több pénzt juttatna a hitközség vallási és kulturális céljaira, mint amennyi most azokra jut, viszont ugyanakkor kárpótlást nyújtana a pesti hitközségnek is, mely a Budára való átköltözések következtében nagy adójövedelemtől esett el. Akinek a logikája elég edzett az ilyen gondolatmenetek megemésztésére, az bizonyára lelkesen fog sietni az unifikáció táborába; aki még nem érte el az észterna ily magas iskoláját, az bizony fölveti magában a kérdést: vajon miért nyomtatja ki a pesti hitközség elnöke finom papíron, díszes kiállításban a maga nyílt levélét, s miért küldeti el minden budai hitközségi tagnak? Azért-e, mert ég a vágytól, hogy a két község egyesítése után Buda jusson nagyobb anyagi lehetőségekhez, vagy azért-e, hogy „visszaszeresse” az átvándorolt adójövedelmeket, melyeket az országos gyűlés egy kiváló szónoka Buda mostani kultuszadó-jövedelmeinek éppen kétszeresére, négyszázezer pengőre becsült? A mi régimódi, prózai gondolkodásunknak nem fog a felelet nehezére esni. De talán vannak, akik a gondolat merészebb régióiba emelkedve, úgy fogják találni, hogy a pesti hitközség vezetősége a budai község érdekében szeretné magához vonzani annak bevételeit.

A nyílt levél azonban nem volt meg-

válaszra szánva. Diktátori hangon jelentette be, hogy akármit is szóljanak hozzá, az már a hatalmas szerzőt nem érdekli; ő a maga részéről végleg elintézte az ügyet. Nem tudjuk, mit jelentett ez a cézári póz: azt-e, hogy az esetleges ellenvetéseket gyöngének és semmisnek találta a szerző, már jóelőre, vagy azt, hogy nem akar velük szembenézni, nehogy sarokba szorítsák? Nem tudjuk. Csak annyit tudunk, hogy mikor aztán a *Zsidó Élet* legutóbbi számában tíz budai előljáró ugyancsak Krisztháber Adolf dr.-hoz intézett levélben megfelelt a pesti hitközség elnökének írásművére, ez a felelet nyomban választ kapott a Síp-utca kortesirodájából; a vita tehát mégsem volt előre elintézve. Azért-e, mert a budai felelet gyöngé volt, vagy azért, mert nagyon is elevenére tapintott a pesti okoskodás gyöngéinek? Nem tudjuk.

Hogy a pesti hitközség vezetősége folytatni kívánja a vitát, azon nem csodálkozunk. Választási szelek fujdogálnak, talán már nemsokára újabb kortes-akcióra lesz szükség a pesti hitközségi rezsim fennmaradása érdekében. De a vita folytatásának ez a módja nagyon is gyöngé. Nem akarjuk személyében támadni Alapi Bélát, akinek nyilatkozatával akar visszavágni az unifikációs kortézia a budai előljárók érveire. Szándékai kétségtelenül őszinték és meggyőződése is lehet hiánytalan. Azt azonban ne várja, hogy objektíven gondolkozni tudó és elfogulatlan embereket meggyőzzön oly látszat-érvekkel, amilyeneket nyilatkozatában felsorol. Olyasmint mond, hogy a budai hitközség fennmaradását csak nyolcvan képviselőtestületi tag kívánja, míg a hitközségi tagok túlnyomó része az unifikáció mellett van. Hogy az a nyolcvan képviselőtestületi tag a hitközségi tagok választottja s a hitközség többségét képviseli, az egyáltalában nem jut eszébe. Az unifiká-

ciós párt ötezer aláírását emlegeti a nyilatkozat. Hiszen rendben van, csak büszkélkedjenek ezzel az ötezer aláírással; szép pénzbe került, míg összedékelték őket. Csak azt ne emlegessék, hogy ezek az így összeszedett aláírások a közhangulatot tükrözik. Mit bizonyítanak ezek? Talán a kétéves Pollák-Lajka unifikációs meggyőződését, akinek „aláírása” szintén az ötezer között van? Túlságosan jól ismerjük az ilyen boletta-gyűjtő-akciók lélektanát, hogysen komolyan vehetők az egész hűhót, amit az aláírásokkal csapnak. Ki talál derülni, hogy ezek a boletták már kimentek a fogalomból. Kár újból előhozakodni ezzel az egész dologgal. Ki beszél ma már unifikációról? Hiszen közzismert, hogy Budán az unifikáció megbukott, hogy vége van és nem érdemes vele tovább foglalkozni. Egyelőre még lehet az ösválasztókra hivatkozni; de az unifikációs párt jobban tenné, ha nem sürgetné annyira azt az ösválasztást. Addig van ötezer szavazója, míg ösválasztás nincs. Csak jöjjön az a választás: csodálkozni fognak az unifikációs urak, milyen kevés marad abból az ötezerből. Akkor majd látni fogják, hogy kár volt annyi pénzt fizetni a lelkes gyűjtőknek. Hamis boletták ezek...

A pesti hitközség vezetősége azonban öszintén lelkesedik ezekért az akciókért és módszerekért. Életeleme a korteskedés; eddig még nem tapasztaltuk, hogy a pesti hitközség elnöke akár a saját, akár más községek híveivel hasonló terjedelmű és hasonló gondossággal megszövegezett írásművel fordult volna például a zsidó vallásoktatás vagy a felekezeti polgári iskolai oktatás fejlesztése érdekében, mint amilyen a budai híveket igyekszik meggyőzni közösségük fölösleges voltáról. Azt sem láttuk, hogy az ifjúság elhelyezése érdekében a pesti hitközség vezetősége oly lelkes akciók fejtett volna ki, mint Buda „meghódításáért” — kivéve talán azon ifjakat, akik a kortes-akciók keretében találtak „elhelyezkedést”, mint önkéntes bolettagyűjtők. Ámde a bolettagyűjtés nem egzisztencia és a pesti zsidó hitközség vezetőségének a mostani súlyos időkben talán mással kellene törődnie, mint azzal, hogy a maga hatáskörét még egy helyi, vagy országos hely fölé terjessze ki. Talán mégsem ezek ma a zsidóság sorsdöntő kérdései. Nem szólnánk e törekvések ellen, ha mellékesen üznék őket, s közben eredményes gondoskodás történne a zsidóság vallási, erkölcsi, kulturális és társadalmi szükségleteinek kielégítéséről. A baj azonban az, hogy az adminisztráció és hatalom kérdései hova-

tovább kizsírítanak a vezetőség gondoskodásából minden más kérdést.

Hát igazán nincs más gondjuk az uraknak? A zsidó ifjúság morális köznyelve, a kiterékek veszedelmének felhangolása, vallásoktatásunk megdöbbenő hiányai, a fiatalság elhelyezkedésének tornyosuló nehézségei: ezeknek a problémáknak a megoldásáért nem érdemes küzdeni? Csak az a fontos, hogy Budának ne legyen önálló zsidó hitközsége többé? Vagy talán ezek a kérdések meg vannak oldva — vagy megoldásuknak az az egyetlen módja, amelyet a pesti hitközség vezetősége gyakorol?

Nem a zsidó élet adminisztrációjáról van szó mostanában. A fiatalság megdöbbenő morális és anyagi problémái merednek elénk, minden egészséges energia harcbaállítását követelve. De voltaképp nem is csak az ifjúság elhelyezkedéséről van szó, hanem idestova az öregekről is; a zsidó egzisztenciák ijesztő széthullása is oly folyamat, melyet a hitközség vezetőségének észre kell vennie. Lehet, hogy e problémák anyagi részét a hitközség nem tudja teljesen megoldani. De legalább azt látnók, hogy ezekkel a problémákkal törődik, ezeknek szenteli minden erejét. Hitközségünk kulturpolitikájában az utóbbi évek egyetlen lényeges változása a polgári iskolák megszüntetése volt. Így nem lehet alkotni; s nem lehet tétlenül nézni, hogy a dolgok maguktól fejlődjenek tovább a fiatal nemzedék teljes elfásulása és elidegenedése felé. Valamit tenni kell — de nem kortesakció az, amire ma szükség van. Vagy igazán nincs más gondjuk az uraknak?

A „Mikéfé” közgyűlése

A Magyar Izr. Kézmű- és Földművelési Egyesület július 1.-én tartotta 93-ik évi rendes közgyűlését a Pesti Izr. Hitközségnek ez alkalomra a növendékek által feldíszített közgyűlési termében, mely zsúfolásig megtelt az egyesület tagjaival és pártfogóival.

Dr. Stein Emil elnök nagyhatású beszédében mindenekelőtt méltatta dr. Hevesi Simon díszelnök, Klein Gyuláné elnökhasszony és a többi vezetőségi tagok nagy érdemeit, hálával adózott a lelkes adományozóknak és tagoknak, kik lehetővé tették az intézmények fenntartását. Majd kegyelettel adózott az ez évben elhunyt vezetőségi tagok: Székely Bertalan, Nagel Emil, Dános László, választmányi tagok: jánosai Engel Gyula,

Eichner Gábor, Pick Józsefné, Stern Abraham, dr. Visontai Sománé, dr. Tellmann Károly miniszteri tanácsos és Ruffy Pál, az elhunyt philantrop emlékének. Ezután visszapillantást vetett a multra, amidőn egy teljesen eladósodott egyesületet vett át, s a fejlődés és boldogulás útját állta. A fővárossal kötött ingatlancsere által az egyesület adósságaitól megszabadul. Felhatalmazást kért a közgyűléstől a cserébe kapott ingatlanok egészben, vagy részben való értékesítésére, valamint arra, hogy a Damjanich utcai immár a követelményeknek meg nem felelő tanoncothon eladása esetén egy megfelelőbb épületet vásárolhasson e célra. A közgyűlés ezt nagy lelkesedéssel megszavazta.

Kertész Ödön egyesületi igazgató ismertette a lefolyt év eseményeit, beszámolv a pénzügyi eredményekről, adományokról, a tanoncothon és kertésztelep működéséről, megemlítve azt is, hogy a kertésztelep résztvett az Országos Magyar Kertészeti Egyesület jubilaris virágkiállításán és a kiállítás vezetősége aranyéremmel tüntette ki az egye-

A jelentéshez hozzászólt Stern Samu, dr. Friedmann Ignác, dr. Deutsch Ernő, az egyesület legrégibb és a szociális munkában példát mutató vezetőségi tagja dr. Stein Emil nagyértékű munkásságának kidomborítása mellett kiemelte hű munkatársa: Kertész Ödön egyesületi igazgató érdemeit is, a közgyűlés elismerését javasolja részére. Dr. Hevesi Simon a vezetőség háliját fejezte ki, Gedeon Andor, a Pesti Izr. Hitközség és a Chevra Kadisa fokozottabb támogatását kérte.

A mérleg elfogadása után tisztújítás volt. A régi tisztikar megválasztása mellett a megüresedett alelnöki tisztségre Komját Ernőt, a nemesszívű emberbarátot választotta meg nagy lelkesedéssel a közgyűlés. A hölgybizottság éléről nagy elfoglaltsága miatt lemondott Vészi Józsefné elnökhasszony helyébe a páratlan agitátus Dános Lászlóné és az ugyancsak megüresedett pénzügyi bizottsági elnöki tisztségre Gedeon Andort és a kertészeti végrehajtó bizottság elnöki tisztségére az évtizedek óta az intézményért fáradozó Fried Ignácot választotta meg a közgyűlés. Vészi Józsefnét, aki évtizedeken át nagy szeretettel dolgozott a Mikéfé árváiért, a közgyűlés nagy lelkesedéssel a hölgybizottság díszelnökévé, dr. Fried Adolfiné pedig negyedszázados munkásságának elismerésül örökös tiszteletbeli taggá választotta meg. A jövő évi költségvetés elfogadása után a mindvégig ünnepélyes lefolyású közgyűlés dr. Stein Emil elnök buzdító zárószavaival végződött.

KÉRDÉS-FELELET

Mi is van hát a Justus-pörrel?

— Hallott a Justus főorvos perének újabb hullámairól?

— A rága-mazási perről van szó? Sajnos, már nem is taktika, hanem stratégia nyilvánul meg ebben a sok port felvert ügyben. Háború dúl, harci zaj hallatszik, nem nagy dicsőségére a zsidóságának, melynek bizony egészen más feladatai volnának!

— Mi áll valójában a dolog hátterében?...

— A napilapok nagyjában közölték a dolgot, de persze nincs rá helyük, hogy minden részkezdésre kiterjedjenek. Pedig ezek nagyon fontosak az ügy megértéséhez.

— Hallottuk, hogy Justust előbb burkoltan, majd nyíltan azzal vádolták meg, hogy mindössze néhány pengő értékű könyvet, mely állítólag a zsidó kórház tulajdona volt, jogtalanul eltulajdonított.

— Igen, így indult a dolog, de a háttérben sok-sok egyéb körülmény húzódik meg, mely valójában megindította az el-
lenségesséccést. Nevezetesen ismeretes, hiszen a lapok heteken át közölték, hogy a zsidó kórház orvosai és segédorvosai azok, akik hosszú éveken át teljesen díj-
talanul szolgálatot teljesítettek a zsidókórházban és a Kaszab-ambulancián, a súlyos viszonyokra való tekintettel szerény fizetést, inkább kocsi-
pénzt, villamospénzt, kértek, hogy a legalább a készkiadásokat ne kelljen sajátmaguknak megfizetniük. Az orvosoknak ezt a méltányos kívánságát Justus, aki mindig a szociális haladás híve volt, lelkesen pártfogolta, míg a Zsidó-kórház fenntartó testülete, elsősorban a hitközség elnöke hevesen ellenzte. Így került azután Justus és a hitközség ellentétbe.

— Nos és...?

— Ilyen előzmények után küldték nyugdíjba Justus főorvost, még pedig a nyugdíjnak legsajátosabb módját választották. Azt ugyanis, hogy egyetlen fillér nélkül menesztették az ereje és munkaképessége teljében volt főorvost, míg másokat, akik aránytalanul rövidebb időt töltöttek a hitközség kórházának szolgálatában, jelentékeny nyugdíjjal vagy más című járandósággal küldték nyugalomba.

— Az a kérdés: jogos volt-e ez, vagy sem?

— Sajnos azok a statutumok, melyeknek alapján a zsidókórház szervezete felépült, már igen avítottak. Csak most kell

majd a bíróságnak rendet teremtenie. Mindenesetre sajnálatos, hogy ezért perlekedni kell.

— Nemcsak polgári, hanem büntető ügyekben is?

— De még mennyire! Mert az említett előzmények után, miként már hallotta, Justus ellen sikkasztásért tettek feljelentést. Az alaptalan feljelentést minden hatóság tárgyalás nélkül elutasította. Ezután tett Justus főorvos hatóság előtti rága-mazás miatt feljelentést Stern Samu elnök, Eppler Sándor főtisztár és dr. Munkácsi Ernő főügyész ellen. A vádlottak Justusnak nyilatkozatot ajánlottak fel, aki azonban ezt el nem fogadta, mert nem tartotta megfelelőnek.

— És ezenkívül nem történt semmi-

féle kísérlet az odiózus ügy sima elintézésére?

— Ha csak azt nem nevezzük annak, hogy a tárgyalás előtt azzal az ajánlattal fordultak Justus főorvos ügyvédjéhez, hogy ejtse el a vádat Stern elnök ellen (a főtisztárral és a főügyésszel tovább pereskedhetik!). Ebben az esetben a hitközség hajlandó a polgári perben emelt illetékességi kifogást visszavonni és a főorvosnak nyilatkozatban elégtételt szolgáltatni. Ezt az ajánlatot azonban Justus főorvos visszautasította.

— És most mi lesz?

— Az elsőbíróság felmentette ugyan a vádlottakat alakj okokból, de Justus bízik benne, hogy a fellebbezési fórum teljes elégtételt szolgáltat neki. Hiszen 33 év önzetlen és önfeláldozó munkájáért cserébe, — valamint cserébe azért hogy a zsidókórház bősorszályát saját pénzéből fejlesztette évente-céken át, ugy volt kénytelen távozni országos híru működése színhelyéről, mint egy rossz cseléd, akinek könyvébe azt írják: „egészségesen elbocsátatott“...

A zsidó ifjúság problémája

— Hozzászólás Dr. Dénes Lajos főigazgató cikkéhez —

Méltóságos Főigazgató Ur!

Csak én éreztem a veszteséget, mert nem volt módomban itt tartott valamennyiünket lenyűgöző és mindannyiunk lelkében mély nyomokat hagyó előadása után Méltóságoddal in camera caritatis beszélhetni, de látván a Méltóságod ellen intézett ostromot, nem akartam én is a faltörő kosok egyike lenni. Habent sua fata libelli; olvastam a „Zsidó Élet“-ben megjelent legutóbbi cikkét és ez még fokozza a Méltóságod iránt érzett nagyra-
becsülésemet.

E sorok célja nem vitatkozás Méltóságod megállapításaival, erre magamat

semmi tekintetben hivatottnak nem érzem, hanem mint laikus, néhány szerény megjegyzést fűznék a mélyen szántó cikkhez.

Teljesen igaza van, valóban erkölcsi kötelességünk ezeket a jobb sorsra méltó ifjakat nem magukra hagyni, azonban mellőzhetetlen annak a leszögezése, hogy ez az akció csak úgy kecsegtet sikerrel, ha benne do és des, facio ut facies elve érvényesül. Már pedig évek óta gyűjtött tapasztalataim megerősítik azt a tétéletemet, hogy az elhelyezést szolgáló szervezetek nem állnak ki a porondra azzal a felkészültséggel, amely a struggle for life sikeres megvívásához szükséges. Hogy a magam körében maradjak, vagyok bátor példát felhozni, mely minden elméletnél élénkebben demonstrálja szavaim igazságát.

Van egy gimnazista ikerpárom, akik most a negyedik osztályba kerülnek. Népiskolás korukban, akkor még reánk jobb idők járván, alkalmaztam melléjük nevelőnőket, bevallom, külföldieket, mert a honiaktól kapott ajánlatok még a kevésbé szigorú cenzurát sem állták ki. A legutóbbi években, a nyomorúságos gazdasági viszonyok miatt, ezt a tételt is törölnöm kellett amúgy is redukált költségvetésemből, de megvallom, egyetlen operáció sem esett oly nehezemre, mint

כשר HOTEL BELLEVUE כשר
PÖRTSCHACH AM WÖRTHERZEE

Vornehmes Haus unter streng ritueller Leitung / Herrliche Lage direkt am See / Schöne, sonnige Zimmer mit Fliesswasser / Vorzügliche internationale Küche

Volle Pension:

Vor- und Nachsaison . . . S 9.-
Hauptsaison . . . . . S 12.-

Seebad und Garage frei / Geöffnet von Mai bis Oktober / Verlangen Sie Prospekte.

éppen ez és ezért a legutóbbi egy-két esztendő alatt állandóan azzal a gondlattal foglalkoztam, hogy elhelyezek magamnál megfelelő női oktatót, aki a korrepetitori teendők mellett a nyelv- és zenetanítást is végezné. Néhány hirdetésemre kaptam is ajánlatokat, de horribile dictu voltak közöttük olyanok is, akik a helyesírással hadilábon voltak, a maximum, amit ígértek; „kezdők számára német nyelvtanítás”, valamint zenekorrepetálás.

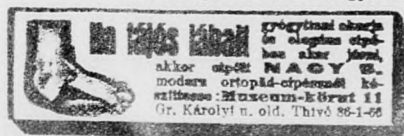
Mivel sajnálatomra tapasztalnom kellett, hogy a középiskola nyelvvoktatásának milyen szánalmas az eredménye, oly egyénre szerettem volna szert tenni, aki a realián kívül legalább egy-két modern nyelvet perfektül tud. Véletlen volt-e, pech-e, vagy egyéb zavaró körülmények játszottak-e közre, tény az, hogy megfelelő jelentkezőre nem akadtam. Ugyanezt a panaszt hallom más családoktól is, úgy, hogy azok, akik ma még megengedhetik maguknak azt, hogy nagyobb anyagi áldozatot hozzanak, külföldről importálnak ilyen erőket.

Kérdem, immár Méltóságodat, valóban nincs-e megfelelő számú diplomás, aki pl. mint matematikus és nyelvész kiváló? Ha igen, nem hiszem, hogy ezek családok körében megfelelően elhelyezkedni nem tudnának. Természetes, lehetetlen olyan fizetésekről ábrándozni, amelynek hat-nyolc évvel usualisak voltak, de úgy vélem, hogy teljes ellátás és szerény fizetés még ma is elég ellenérték).

Ha tehát nem csalódom, úgy abban lehet a hiba, hogy az ajánlkozók kvalitás szempontjából alatta maradnak a kívánt mértéknek. Sőt tovább megyek. Azt hiszem, hogy ez csak a pedagógia terén van így, mert ha a napilapokban azt olvassuk, hogy kitűnő képzettségű mérnökök, könyvelők, és levelezők igen alacsonyrendű munkakörben tudnak csak elhelyezkedni, feltűnő, hogy amikor pedagógusok irányában még mindig kereslet van, ezzel szemben ne jelentkezzék megfelelő kínáló.

Ha Méltóságod megtisztelné azzal, hogy esetleges tévedéseimre rámutatna és megmondaná: wo ist es des Pudels Kern, igen hálás volnék és talán szerény körömben én is tehetnék valamit egy-két, vagy talán több egyén érdekében. Békéscsaba.

Méltóságod kész híve
Dr. Herzog Henrik ügyvéd
Békéscsaba tb. tiszti főügyész

ZSIDÓ VILÁGKRÓNIKA

Az antiszemitizmus újabb előretérése Németországban.

Számos jel mutat arra, hogy a nemzeti szocialista német állam politikájában a kiélesedő antiszemitizmus ismét fontos szerepet játszik. Erre vallanak nemcsak az újabb antiszemita rendelkezések (kb. 10.000 postaalkalmazott elbocsátása, a magántanítás eltiltása nemcsak „nemárja” személyeknek, de ezek házas társainak is), hanem az antiszemita sajtó hangjának fokozott élessége és különösen Nyugatnémetországban a párt által hivatalosan megszervezett akciók zsidó üzletek ellen. Az antiszemitizmusnak ez az előretérése azonban korántsem akadálytalan. A Manchester Guardian legutóbb egy cikkében rámutatott arra, hogy a népesség sokhelyütt egyáltalában nem szimpatizál a zavargások rendezőivel, sőt sokan tüntetően a kipécézett üzletekben vásárolnak. Hitelt érdemlő hírek szólnak továbbá arról is, hogy Schacht birodalmi gazdasági miniszter nyomatékosan követelte az áruházak elleni propaganda beszüntetését, mert a birodalom pénzügyeinak árt; más hír szerint Blomberg hadügyminiszter igen élesen kikelt Streicher nürnbergi antiszemita vezér lapjának hangja ellen, mely a külföldön sokat árt Németország jóhírének. Arról is volt szó, hogy Streicher lapja a birodalmi hadsereg fellépése következtében megszünnék. Más részről viszont éppen Streicher helyzetének erősödéséről érkeznek hírek: szó van róla, hogy Levetovsz admirális helyébe Berlin rendőrfőnökévé nevezik ki. Máris érezhető Berlinben a „Stürmer”-propaganda erősödése. Mindezek az elmentmondó hírek nem engednek biztos következtetést; kétségtelen, hogy a hivatalos körök az antiszemitizmus könnyű sikereivel próbálják megoldani a súlyosabbá váló társadalmi problémákat, de az is kétségtelen, hogy maga az antiszemitizmus különösen gazdasági téren oly következményekkel jár, melyek éppen nacionalista részről élénk visszahatást váltanak ki.

A vér és ösztön nevében

Egy wetzlari árja fiatalember házasságot akart kötni egy zsidó leánnyal. Az anyakönyvvezető megtagadta a házasság beiktatását azzal, hogy mint nemzeti szocialista nem nyújthat segédkezet oly házasság megkötéséhez, mely az árja faj tisztaságát érinti. A főlegény erre bírói döntést provokált, s a bíróság az anyakönyvvezetőnek adott igazat; az indokolás szerint a mai állam alapja a „faj, lélek és jog” egységbe vetett meggyö-

ződés s ezért minden németnek kötelessége életét teljesen a faji egység és tisztaság szolgálatába állítani. A vegyes házasságokat ugyan törvény nem tiltja, de a bíróság szerint ez nem jelenti azt, hogy minden meg van engedve, ami nem tilos. Ez liberalisztikus felfogás, mondja az indokolás, mely a német jogot és erkölcsöt már eddig is ösztönösen bizonytalanná tette. Az árja ifjú tehát nem veheti feleségül szíve választottját, mert ez zsidó.

Ez a hihetetlenül hangzó eset megtörtént, s a különös az, hogy a mostani Németországban még különösnek sem hat. Mélyen jellemző arra az erkölcsi és szellemi zavarra, amely ma Németországban uralkodik, hogy az állam, mely a népet „felszabadította”, polgárainak házaszájkötési jogát szorítja meg, oly jogot, mely mindenütt a világon természetesen kijár minden felnőtt normális embernek; s teszi ezt az „ösztönre” való hivatkozással, mikor pedig éppen a szerelem ösztönöszerű választását húzza keresztül. Persze, a vér és ösztön, ha meghamisíthatatlanul élni hagyják, a fajok keveredésére vezetett. A faji keveretlenség nem a vér és ösztön követelménye, hanem kiagyalt, természetellenes teória, mely, mint a fenti esetben is látjuk, erőszakot tesz magán az életben.

Bergson nem tért katolikus hitre.

Nemrégiben bejárta a világsajtót az a hír, hogy Henri Bergson, a nagy francia-zsidó filozófus, katolikus hitre tért. A hír tévedésen alapult; Bergson maga jelentette ki, hogy eszéágában sincs vallását megváltoztatni.

A katolikus nagygyűlés a prágai hitközségben

A prágai izr. hitközség rabbinátusa üdvözlő iratot intézett a katolikus nagygyűléshez annak megnyitása alkalmával. Az üdvözlő iratra a nagygyűlés hosszú táviratban válaszolt, melyben többek között a következőket írja:

„A békeüzenet, melyet az állami katolikus kongresszus közzétesz az egész világnak és minden embernek egyformán szól, mert minden egyes emberi léleknek végtelen értéke van Isten színe előtt.

Őnök a kongresszust az Úr zsoldjóságának szavaival üdvözlötték, engedjék meg tehát, hogy mi viszont erre a főpapi áldással feleljünk, a jevorechecho adonáj vejschmerecho magasztos szavaival, melyet egyformán vonatkoztatunk az egész emberiségre. Jevoschem lecho schalom.”

Már megint a „tekintélyek“...

(A fakóképű állástalan tanár levele a természetes ri. igazgatóhoz)

Kedves Direktor uram, a mult héten bentjártam megszokott kávéházunkban, hogy elbeszélgessünk megint egyről-másról, ott hallottam, hogy nyári pihenőre utazott. Minthogy pedig a mondanivalóimat nem igen tudom jégre tenni, időm meg bőven van, — aaj, de milyen bőven, — úgy gondoltam, hogy nem fog megharagudni érte, ha levelemmel felkeresem. Észrevettem már, hogy Ön sem tud meglenni egy hétig sem kólecolás nélkül. No és most én igazán meg nem állom szó nélkül, most aztán meg kell mondanom a véleményemet, amúgy istenigazában.

Persze, Ön a távollól nem nagyon tudhatja, hogy mi történt. Röviden csak annyi, hogy egy a Síp-utca harmadik emeleti magasságából dróton ráncigált —, de őszinte tiszteletből *aranydróton*, sőt *sokfonatú aranydróton* ráncigált — orgánum nagy cikkben szövegezte meg *Alapi Bélát* a budai hitközség elöljáróinak válasziratóról, amellyel *Stern* Samunak *Kriszsháber* Adolfhoz intézett nyílt levelére felelték. Alapi nyilatkozata elé és mögé aztán a „szerkesztőség” odabiggyesztette a saját érdekében jól sugalmazott mondanivalóit. Alapi nyilatkozatáról nem szöveg, vagy legalább nem most. Úgy fest, hogy ő elvi alapon áll, bár nem látszik már egészen mentesnek a kancelláriai monomániás „sic volo, sic iubeo” — fertőzöttől. Azonban a szerkesztőségi aperszük, amelyek „*zavarkeltésnek*”, „*külmérgésnek*”, „*örökös handabandázásnak*”, „*egyéni érvényesülés és hiúság érdekében való szembehelyezkedésnek*”, „*tekintélyek és értékek rombolásának*” meri nevezni a budai elöljáróság tíz tagjának nyílt levelét, már nagyon is megpezsegte az ember vérért. Hát ilyet aztán még nem pipált Európa, már mint Kultúreurópa! Kiteszük magunkat a szörnyű vádnak, hogy most meg már az aperszűző tekintélyt rombolgatjuk (csakugyan „tekintélynek” tartja magát?), de mégis meg kell kérdeznünk; nem áttolja becsületes embereknek a túltengő hatalmi terjeszkedési vágygal szemben való tisztességes hangú védekezését, a hamadásra adott visszautasító feleletét *handabandázásnak* és *tekintélyrombolásnak* nevezni! És még *nyelvöltögetésről* is beszél! Hát tudja, kedves Direktor Úr, ezen már csak bosszankodni sem lehet. Ez csak oda vezethet, hogy egy szép napon majd az a fohász fog kiszakadni felekezettünk mai legfőbb hatalomvívó-

jének kebléből: „A barátaimtól ments meg engem, óh, Uram, az ellenfeleimmel majd csak végzek valahogy!” Mert nem lehet az az elvi alapon álló ellenfél, aki jobban destruálhatná az elnöki szék tekintélyét és az onnan kiinduló jószándékok, tisztas akarások megbecsülését és értékét, mint az ilyen kancelláriai sugalmazások és sajtóerőkődések. Ezeknek köszönheti a Pesti Izr. Hitközség mai elnöksége, hogy máris egy erőteljes és széles kiterjedésű ellenzéki mozgalom bontakozott ki ellene, amelynek soraiban főképp a zsidó intellektüelek és a gazdasági élet függetlenebb tényezői találhatók napról-napra növekvő számmal. És meglátja, Direktor Uram, a választás eredménye meg fogja mutatni, ki és kik destruálták az elnöki hatalmat és tekintélyt. Az európai kultúrájú, tisztai ízlésű és intakt erkölcsi érzékű művelt zsidóságnak már elég volt egyrészt a kancelláriai szel-lemből, másrészt pedig abból a hangból, amely vagy csak émellyítően udvarolni tud vagy csak durván támadni, de mindig kritikálatlanul. Ezek azok, akik destruálnak!

Hogy azonban levelem ne csak komor dolgokkal legyen tele, engedje meg, kedves Direktor Uram, hogy illusztrálásul egy mulatságos kis történettel is szolgáljak. Nem lesznek ugyan benne nevek, de azért maga a történet, bár üdőségével adomának is beillenek, valósággal megtörtént.

Volt egy ember, mondjuk, hogy tanár volt, talán éppen a pesti hitközségnek alkalmazott tanára. Ennek a leánya, egy igen tehetséges és szorgalmas úri-leány, sorjában lerakta az összes iskolai és egyetemi vizsgálatait, még pedig mindig pompás eredménnyel. Végre egy szép napon egy ragyogó tanári és egy épp oly nagyszerű bölcsészettudományi oklevéllel állott édesapja elé, hogy most már dolgozni szeretne, próbálja meg, juttassa őt álláshoz. A tanár-papa úgy gondolta, az a legtermészetesebb, ha ő ezeket a gyönyörű diplomákat legelső sorban az ő hitközsége elnökének fogja bemutatni, aki bizonyára meleg atyai érzéssel viseltetik hitközsége minden alkalmazottja iránt és aki leginkább tehet is valamit leányának álláshoz juttatása érdekében. Gedacht, getan. Jelenkezett kihallgatásra leányával és a diplomákkal együtt. Ott érte az első meglepetés, egy előkihallgatás, amely valóságos *lelki motozásnak* is beillett. Kifaggatták, miért jött éppen az elnök-

Üdülés a tengeren.

Kilenc napos tengeri utazás, két és fél napos palesztinai tartózkodással egybekötve. 12 napra terjedő szünidei kedvezményes jegyek az első palesztinai zsidó gőzös a „TEL AVIV”

június 21., július 5. és 11., augusztus 2. és 16-án induló járataira.

Pihenés! Napfény! Sport! Zene! Tánc! Szórakozás!

Elsőrangú elhelyezés, folyóvíz, legmodernebb szellőző berendezések, kitűnő ellátás. Istentiszteletek a gőzöson.

Az egyéni utazás függetlensége a társasutazás kényelmével egybekötve

Az utasoknak csak érvényes utivétre van szükségük. A társaság óvadékmentes vízumot szerezhet. Az utasoknak podgyásza Haifában a gőzöson.

Ugy ezen szünidei jegyekre, mint a rendszeres járatokra vonatkozólag felvilágosítást ad a

Palestine Shipping Co. Ltd.

magyarországi vezérképviselte,
Budapest, V., Vigadó-utca 8,
Telefon: 84-2-96. és 81-6-96.

höz... hiszen szépek ezek a bizonyítványok... igaz... de az elnök úr nagyon el van foglalva... ő ugyan bizonyára igaz tisztelője a tanár úrnak és őszinte elismerője érdemeinek, de az elnök úr oly borzasztóan el van foglalva és állás... állás... amint tetszik tudni, úgy sincs... és az elnök úr irtózatosan el van foglalva... és magyarul megmondva, ez nem is tartozik rá... A tanár úr azonban kitartott s bár nem könnyen, be is jutott az elnök úrhoz.

Az elnök barátságosan, sőt kedvesen fogadta. Leültette őket. Örült a tanárkisasszony szép sikerének. Az állásról sem mondta, hogy... „az pedig nincs!” Szóval, nem fojtott meg eleve minden reményt. Majd ő beszél a dologról az előjáró úrral és menjen el tanár úr oda is. Aztán: barátságos kézfogás, kegyes szavak. Mikor a boldog apa már az ajtóhoz ért, megint megszólalt az elnök úr: „Igaz, mondja csak, volt már az — „Egyakaratom?””

Azután a tanügyi előjáróhoz és az „Egyakarathoz” az apa már be sem jutott. Erre gondolt egy nagyot és átment Budára. Ott az a csoda történt vele, hogy a tanügyi előjáró nagyon megtisztelve érezte magát a bizalomtól és bossánatot kért tőle, mert megvárakoztatta, határozottan megígérte a segítséget („kinek adjanak állást, ha nem egy zsidó tanár leányának?”), az első lehetséges alkalommal számíthat is rá és végül hangsúlyozta, hogy nem kellett volna ezért személyesen átfáradni Budára, telefonon is elmondhatta volna, és hogy mikor adhatná vissza a vizitet,

stb. A kisasszony arca csak úgy ragyogott a boldogságtól, hogy az ő apját így megtisztelték.

Közben megengedték a kisasszonynak a pesti hitközségnél, hogy jó, hát dolgozzék, de fizetéstelenül. És dolgozott fizetéstelenül három évig, amikor egyszer csak megüresedett a hitközség oktatási ügyosztályában egy tollnoki állás. No, most, most hamar az elnökhöz, hamar az előljárhoz! Talán az apa érdemei, meg a három évi szorgalmas és *ingyenes* munka fognak valamit nyomni a latban. Az elnök úr megint nagyon kedves volt, a maga részéről meg is ígerte a támogatást, ... de ... de „beszélj már az — „Egyakarattal?” Hát, jó, gondolta az apa, elmegyek oda is.

De ezt csak gondolta, valóra váltani már nem volt olyan könnyű: 8—9-en voltak az előszobában. Jó másfélórás várakozás után azt az üzenetet hozta ki a titkárnő, hogy a tanár úr mondja el neki (a titkárnőnek), mit óhajt, majd ő aztán ... stb. Az apa — mit tehetett egyebet — elmondta a titkárnőnek, hogy mi járhatban van. Mire azt az újabb üzenetet kapta, hogy fáradjon el kérsével az oktatásügyi előadóhoz. Az oktatásügyi előadó restelte, hogy a kancelláriai szentélybe a tanár még csak be sem léphetett, ezért hát maga vállalkozott rá, hogy majd ő bemegy vele oda és a tanárkisasszonyt is bemutatja. Végre hát bejutottak. (Hogy is mondta az elnök úr már kétszer is: „Beszéljen az — Egyakarattal!” Mekkora haladás! No, most már odáig jutott, hogy végre ... végre beszélhet az „Egyakarattal!”) Az ingujjban dolgozó, aktáiból fel sem tekintő nagyúr, sőt legnagyobb úr, aki egy kézfogásra sem ér rá, csakúgy félfüllel hallgatott oda, és miközben továbbdolgozott, igen kurtán csak annyit mondott, hogy ha van üres állás, oda ugyis csak a megszüntetett polgári iskolák tanáraiból juthat valaki! — Nohát most beszélj az „Egyakarattal.” A tanárkisasszony pedig keservesen zokogott odahaza, nem a háromévi ingyenmunka miatt, nem az eredménytelen kísérlet miatt, hanem azért, hogy az ő apját, az érdemekben megöszült tanárt, ilyen ridegen, ilyen gögös türelmetlenséggel fogadták és ilyen kurtán intézték el, akárcsak egy mesőrest Ázsiában!

Kedves Direktor Uram, maga bizonyára jól tudja, hogy milyen gyakori az ilyen „Beszélj már az Egyakarattal!”-eset. De elmondok még egy kedveset, amit nemrég hallottam. Egyszer a hitközségnek a hússzállítóval valami differenciája. Ketten-hárman közülük eredménnyel jártak el az ügyben a kancellárián, csak éppen a legrégebb szál-

lítónak nem sikerült az „Egyakarattal” meghallgatásra találnia. Elment tehát az elnökhöz. Az elnök meghallgatta, megnyugtatta, hogy igaza van, de ... „Beszélj már az Egyakarattal? Nem? Hát majd én szólok neki!” Multak a napok, hetek, nem történt semmi. Újabb látogatás az elnöknél, aki most a következtől mondja: „Nagyon nehéz az eset, nem enged! De tudja mit, én most egy temetésre megyek, ő is velem jön, majd az úton én megbeszéllem vele.” A temetés után megtudta emberünk, hogy a temetésen az ő ügyét is eltemették. Az elnök úr csak annyit mondott: „Nagyon sajnálom, nem lehetett, nem engedett semmit!”

Hát kedves Direktor Uram, azért írtam ezt meg Önnek, hogy amiről már annyiszor beszélgettünk, megmutassam, hol, kik és miképpen rombolják a tekintélyt és hogy miképpen az ellenzéki hangulatot.

A mielőbbi viszontlátásig sokszor üdvözlöm és kellemes nyaralást kívánok Önnek. (Aláírás.)

SPECTATOR

TAGADJÁK, DE IGAZ,

hogy dacára a 28 Celsiusnak, valóságos télotűz zajlás mutatkozik a pesti kónikulában. A pesti hitközségi körzetekben, amelyek mérgefogató kórháza a Führer új szabályzata, valósággal felháborító „lébecolás” tüneti jelentkeznek. Ezek a kocsonyává puhított szerkek, amelyekből minden jogot, önállóságot és mozdulási lehetőséget elvont a Sip-utcai kigondoló társaság és melyekről annak idején nyíltan és áperthe megmondotta az indokolás, hogy egyetlen feladatuk és rendeltetésük: megjelenni a hitközségi vacsorákon, azután pedig — felsőbb jóváhagyással ott a vacsorán is — „Maul halten und elfern schreien” — megfélemlenek önként vállalt öngyilkossági fogadalmukról és úgy tesznek, mintha nekik is jussuk volna az élethez. A VII. ker. Templomkörzet egész előjárósága lemondott a hírdett snócer-rendelet miatt, a lemondó határozathoz, bár fájó szízzel, az elnök is kénytelen volt csatlakozni; a VIII. ker. templomkörzetben az ismert „csecsemő”-ügy miatti elnökség még mindig elintéztellen; az V. ker. templomkörzet „reformpartjának” élre kerülése folytán még mindig duzzog-nak, sőt párttitélssel fenyegetőznek a régi „csillagok”; az összes pesti körzetekben egyelőre még hamu alatt pisllókol a méltatlankodás parazsa, hogy valósággal rajtaütészerűen, a körzeti előjáróságot megkérdőjelezése nélkül menesztették a rég-

tól bevált titkárokat és ifjú káplánokat ültettek a helyükbe, egyik-másikban már palotaforradalomról suttognak... Hát van ennél eklatánsabb bizonyítéka a Sip-utcai rendszer mindeneket kielégítő és boldogító hívatottságának?! Ezek után már mérget lehet rá venni, hogy Buda ess nélkül rohan a Sip-utcába, hogy bejelelisse készségét a beolvadásra és elfoglalja helyét a pesti körzeti Paradicsomban...

TAGADJÁK, DE IGAZ,

hogy mindezek dacára mi mégsem leszünk a néhány hónap előtt — már mint a sokat tárgyalt budai chevra választás után — végelyengülésben kimúlt szifikációs párt feltámadásában. A Sip-utcai és a kapcsolatos részeket ugyan múlt hét óta ismét háromméteres falábakon kapaszkodó szendvics-emberek járnak be, nyakukban irtalmatlan nagy plakátokkal, rajtuk látható feliratok: „Előre, a nagy budapesti zsidó hitközségekért!” — acsenki sem veszi őket komolyan, maguk a szendvics-emberek is nevetnek a viccen és tudják jól, hogy a reklámozástály eszette ki a nagy felvonulást, hogy legyen miért benyujtani a számlát a kancellária „Rendkívüli kiadások” osztályához...

TAGADJÁK, DE IGAZ,

hogy a pesti hitközség titokban sietve készül az új választásokra, Jövő márciusra hirdetik, de valójában még ezidén, a nagy ünnepek után szeretnék megtartani. Meglepetésszerűen igyekeznek elintézni a választás sorsát. Azzal biztatgatják egymást a vezérek, hogy egyhangú választás lesz, hacsak nem szerződhetnek maguknak aféle házi ellenzéket. Hogy is mondta csak Vaz Arje bátyánk?... „Hiszen majd meglátjuk...”

TAGADJÁK, DE IGAZ,

hogy júniusban rendkívüli érdekes értekezési bankettre gyűltek össze valamelyik kereskedelmi iskola 45 év előtt végzett növendékei. A negyvenöt év aránylag eléggé megkímélte a kiérdemesült matursansokat. Különös érdeklődéssel vették körül egyik volt iskolatársukat, aki kemény életűsében címet, rangot, vagyont, nevet, hirt zívott ki magának. Néhány mehézsorsu banketteső lelkében megcsillant a reménység, hogy hátha ő, a nagy Ő, segíteni rajtuk. A lelkes tőzstókkat ünnepezt „Beérkezett” mintha lelkükbe látott volna. Mikor szerényen tudakozdott nála, milyen időtájt tehetik tiszteltüket, nagyot sóhajta mondia: „Ne vegyetek rossz néven, de én már nem is élem a magam életét, én a munka rab-szolgája vagyok, nincs egy szabad pillanatam... most semmi esetre... talán majd öt év múlva... az ötvenéves értekezési banketten...” Az áldott jó ember...

Beszélhetünk e zsidó nemzeti költészetről?

Irta: Dr. Goitein Zsolt

Jelen sorok nem akarják a zsidó költészet térben és időben egyaránt óriási méretű alkotásait tárgyalni. Csak egy elvi kérdést tisztáznak: létezik-e zsidó nemzeti költészet?

Mit értünk nemzeti költészet alatt? A hazafias tartalom magában nem adja a költői mű nemzeti jellegét. Maga a tárgy, a mondanivaló nem tesz nemzetivé irodalmi alkotást. Lehet hazafias tárgyat nemzetietlen módon feldolgozni, míg a hazafias vonatkozástól mentes tartalom is nemzeti öntudatot és erőt sugározhat.

Ezen a helyen tárgyalásunk csak a lírai költészetre szorítkozik, de az elmondandók a költészet minden ágára alkalmazhatók.

A lírai költészet érzelmeket fejez ki. Az érzelmek a föld minden emberénél azonosak. A kínai ép úgy érzi az éhséget, a szomjúságot, ugyanúgy örül, bánkódik, szeret, remél és csalódik, mint az eszkimó, vagy a néger. A lírai költészet tárgya lényegében minden népnél azonos, csak a mód, ahogyan az érzelmek kifejeződnek változik nemzetenként. Ugyanazon érzéseket minden nép másként nyilvánítja, más szavakkal, más mozdulatokkal, más gesztusokkal. Minden népek meg van a maga egyéni stílusa, kifejezési módja. Másképen örül, bánkódik, szeret, remél és csalódik a kínai, mint a francia. A néger Afrika őserdejében megöli ellenségét, az eszkimó nevétségessé teszi. A rajnamenti csapásokban a vetélytársak sör mellett civakodnak, az alföldi koreszmában azóta „idebenn csak egy legény volna.”

A közös nevelés, közös környezet közös küzdelem, azonos mult, azonos vér minden népnél megteremti az érzelmeik sajátos egyéni kifejezési módját. Ez a kifejezési mód adja a népi jellegét és a költészetből kidomborodó népi jelleg teszi azt nemzetivé.

Petőfi a „Kurta koreszmában” olyan eseményeket mutat be, melyek mindenütt lejátszódhatnak. Másból is vannak önérzézetes emberek, akik nem engedelmességeknek a parancsnak, de engednek a szerény kérésnek. Mégis a Kurta koreszmának hősei magyarok. Magyar a szavuk, magyar a rá tartáságuk, a mozdulatuk, amilyennel boraitak kihörpintik. Petőfi nem mondja, mégis tudjuk, hogy ezeket az embereket ezer éves mult termelte ki.

Nemzeti a költészetben mindig a „hogyan” és nem a „mi”, a „forma” és nem a „tartalom”. Ilyen értelemben feltétle-

nül beszélhetünk zsidó nemzeti költészetről, mely a zsidó érzés- és gondolatvilágnak sajátos kifejezője, akár Dávid zsol-

táiraiban, akár a spanyol korszak költőinek halhatatlan műveiben vagy korunk újheber költészetében manifesztálódnak. A zsidó közösség soha sem adta fel egyéni létét, mely költészetéből mindig erőteljesen kidomborodik. A zsidó nemzeti költészet létezésének pusztá ténye pedig mindennél inkább igazolja és tanúsítja a zsidó öntudat minden idők viharával dacoló örökkévalóságát.

A két pesti zsidó gimnázium

— Gondolatok az elmúlt tanév Értesítőihez —

(—) Előttünk a Pesti Izr. Hitközség reálgimnáziumának és leánygimnáziumának az 1934—35. tanévről szóló Értesítői. Mindkét iskola most töltötte be fennállásának 16. esztendejét.

A középiskolák értesítői rendszerint egy-egy tanévről számolnak be, annak külső és belső történéseire vonatkozó adatokat gyűjtik össze, amelyekből a hozzáértő persze többet is kiolvashat, mint amennyit a többnyire száraz adatok első pillantásra elárulnak. Az értesítőknek évekre terjedő sorából pedig az iskolának szelleme, individuális karaktere, a többi hasonlótól megkülönböztető egyéni életvonala rajzolódik ki az avatott szem előtt. Ennek a szellemnek, ennek az egyéni karakternek kialakításában az egyik legfontosabb tényező kétségtelenül a tanári testület munkája, de nem kevésbé fontos szerintünk még fontosabb, a fölülről eredő hatás, a tanári karnak fölülről való influálása, munkájának legtöbbször észrevétlen, mondhatnók: szuggesztív irányítása. Enélkül a legkiválóbb szakemberekből és tudósokból álló tanári kar munkája sem lehet ideálisan teljes. Úgy van ez, mint a zenekar munkájával. Lehetnek benne a legkitűnőbb szólisták, akik nagyszerű mesterei hangszerüknek, de ha a karmester (az analógia szerint ez nem az iskolaigazgatót jelenti, mert ő az elsőhegedűs) nem művész, nem egyéni fel fogású és egyénitően irányító interpretátor, akinek magának nincs művészi mon-

danivalója, akkor a művészet ügye veszve van!

Igy van ez a pesti zsidó gimnáziumokkal is. Évek óta böngésszük az Értesítőiket, keressük bennük a felsőbb irányításnak ezt az egyéni pedagógiai karaktert adó szellemét, — de hiába. Úgy látszik ezt a célt szolgálná a pesti hitközség előjárósága által 1931-ben „a fiú- és leánygimnázium tanításának megfigyelésére” szervezett „Pedagógiai Szaktanács”. Erről azt halljuk, hogy jó részben már csak papíron van meg. (A leánygimnázium Értesítője pl. már meg sem emlékezik a létezéséről). És esetleg ezt a célt szolgálhatná a reálgimnázium Értesítőjében (47. l.) említett felügyelőbizottság is. De míg ennek 17 tagja közül az iskola igazgatóján kívül csak egyetlenegy szakpedagógus, addig a Szaktanács 22 tagja között má: 6 olyan van, aki nemcsak onnan ismeri a középiskolát, hogy maga is járt oda valamikor, mint diák, hanem működött, vagy működik is ott (aktív ezek közül 3), azonkívül 5 egyetemi tanárt és 2 más iskola-fajból való pedagógust találunk, a többi pedig legfeljebb csak előkelő idegenként jöhet számba a pedagógia terén. De a pedagógusok közül is 9 már nyugdíjas. Elgondolható tehát, hogy az a „Szaktanács”(?) igazán a legkevésbé volna alkalmas arra, hogy az iskolába egységes szellemi karaktert influáljon, mert nem is alkalmas az irányításra. Igaz, hogy a szervezet az eredeti elgondolás szerint a „tanítás megfigyelésére” szolgálna. De

TAUBER

PENZIÓ ÉS ÉTTEREM

ABBZIA

(ITALIA)

Elsőrendű orth. kóser konyha, központi fűtés, hideg-meleg folyóvíz, felvonó, erkélyes szobák, tengerre néző ablakokkal. Napi penzió nyolc pengő. Clearing. Prospektus ingyen. Felvilágosítás a Zsidó Élet szerkesztőségénél is.

éppen ebben az elgondolásban van a hiba. A laikusok legfeljebb az eredmény kielégítő vagy nem kielégítő voltát „alapíthatnák meg” (persze a maguk laikus hozzáértése szerint). Mi ugyan azt hisszük, hogy intelligens és kulturált ember — ha nem szakember — lelkiismerete szerint, mint laikus, nem vállalkozhatik ilyen feladatra. A pedagógusok pedig — **grammatici certant!** És jórészt már a régi időből valók! Innen tehát irányítást várni nem lehet. Különbösen is téves az a hit, hogy az ellenőrzés — pláne, ha száz szem ellenőríz — érhet ebből a szempontból valamit. Különösen, ha az „ellenőrök” vagy „megfigyelők” csak vendégként kukkantanak be itt-ott az iskolába. Egyébként pedig Isten óvjon atól, hogy akár a felügyelőbizottság, akár a Szaktanács tagjai ne csak vendégként szerepeljenek ott. Mert tessék csak elgondolni, milyen zaklatott élete lehet egy iskolának, amelyet egy évben (az állami ellenőrökkel: főigazgató, szakfelügyelők, stb.) kb. 40 ember látogat állandóan és rendszeresen. Tudni kell, hogy az ilyen látogatások, néha még az igazgató látogatása is megbontja azt az intím hangulatot, amelyben a tanítás termékeny lehet. A tanulók, néha a tanár is, „idegen” éreznek a látogatóban, akinek jelenléte feszélyez, zavar, de legalábbis az intím atmoszférát hűvösíti. E helyett a sokfejű „Szaktanács” helyett csak egy igazi pedagógus-művészegyesülettel lehetne a cél elérését remélni, akinek pedig nem volna szabad az iskolában „idegen”-nek, vagy vendégnek számíttania, akinek az iskolafenntartó részéről lehetővé kellene tenni, hogy az iskolában „otthon” legyen, akit a tanári karok is bizalommal fogadhatnak, akit, mint a kitűnő hegedűsöt a karmestert a maguk közül való és nélkülözhetetlen kiegészítőnek ismerhetnek fel.

Ehhez azonban a hitközség részéről más iskolapolitika kell. A gimnáziumokat nem volna szabad abból a szempontból nézni, hogy „kifizetik”-e magukat, vagy pénzébe kerülnek-e a hitközségnek. Lehet a hitközségnek nagyobb, szebb és zsidóbb ambíciója annál, hogy igazán elsőrangú iskolákat és ne csak „tanműhelyeket” tartson fenn?! Egy pedagógusunk mesélte, hogy egy alkalommal egy magas vezető kultuszminisztériumi tisztviselő azt mondta neki: „Ha a piaristák, vagy bencések iskolát alapítanak, akkor nem elégszenek meg azzal, hogy jó katolikus iskola legyen, hanem arra törekcsenek, hogy az mint iskola is legelsőrangú legyen. Erre kell az iskola-alapításnál a zsidóságnak is törekednie.” Persze, ezt a célt nem nagyon szolgálja a tanárok elkészerítése, meg nem becsü-

lése, érdemeik, tudományos és irodalmi működésük fumingálása, hízelgésre-kapátása, udvarlásra szoktatása, önértékükben való megtépzása és más hasonlók. És kevéssé szolgálja az is, ha az iskola tandíjmeléssel szelektálja növendékeit. A zsidó szellemi erők mindenkor a gazdaságilag alsóbb, a szegényebb néprétegekből merítették felfrissítő és gyarapító elemeiket. Kár ezeket finánciális szempontok és akadályok által a két gimnáziumtól elriasztani.

Egyébként a két Értesítőből azt látjuk, hogy a növendékek létszáma gyarapodóban van. Ha a mesterséges akadályok és rideg pénzügyi szempontok nem növelik a gátakat, az érdeklődés iskoláink iránt egyre nőni fog. Nem csoda a kitűnő tanári karok, a lelkes munka, a nagyszerű, higiénikus épület mind versenyképességet jelent. De sajnálattal kell megállapítanunk, hogy zsidó intellektüeljeink aránylag kis számmal küldik ezekben az iskolákba gyermekeiket. A fiúgimnázium ezidei 637 tanulója közül (az aktív és nyugd. köztisztviselőket is beleszámítva) 102 volt olyan, akinek szülője az intellektüelek közé számítható a leánygimnáziumban pedig 724-ből 112. Mi lehet ennek az oka?

Zsidó iskolák pusztulása

Felére apadt a zsidó elemi iskolák száma

Évtizednél is hosszabb ideje statisztikai adatak föltárásával igyekszik a magyar zsidó tanítóság egyik kiválósága, Szabó Adolf felhívni az illetékesek figyelmét a zsidó iskolák és ezzel a jövő zsidó nemzedék pusztulására. Ámde minden fáradozása ellenére süket fülekre talál. Így azután a zsidó iskolák egyre fogynak, az állástalan zsidó tanítók száma egyre emelkedik. Közel száz zsidó tanerő áll állás és munkanélkül, pedig mindegyik számára adódhatna kenyér, ha az iskoláigyre az azt megillető figyelmet fordítanák.

Szabó Adolf most a vallás- és közoktatásügyi minisztérium hivatalos adatai alapján felcölgozta a zsidó elemi iskolák ideai adatait és ebből megállapítható, hogy a pusztulás, elsorvadás feltartóztatlanul tovább folyik. Adatai szerint 27 tankerületben, 141 hitközségben van 151 iskola; 64 kongr., 81 orth., 4 st. quó és 2 nyilv. jogu magániskola. A 151 iskolában van 331 szervezett állás, amelyből csak 292 állás van betöltve rendes, megiasztott tanítóval, 3 állás pedig nincs betöltve. A 151 iskola 354 tantermébe 12.140 tanuló jár: I. o. 2323, II. o. 2498, III. o. 2725, IV. o. 2888, V. o. 993, VI. o:

Még egy megjegyzést! Azt halljuk, hogy finánciális okokból tervbe van véve a parallel osztályok fokozatos megszüntetése. Hogy ez felekezeti-szociális szempontból mit jelent, arról most nem akarunk szólni, de rá kell mutatnunk arra, hogy ez már most is azt eredményezte, hogy a reálgimnázium V. osztályába 62, a VI. osztályba pedig 60 tanuló járt. Ilyen létszám mellett komoly pedagógiai munkát végezni nem lehet. A parallel osztályok megszüntetése pedig ide fog vezetni az egész vonalon! Nem lehet arra hivatkozni, hogy ez az állami iskolákban is előfordul. Egyrészt az is hiba, ha ott is előfordul, másrészt az állannak nem egy iskolája van. A pesti zsidóság egyetlen fiúiskolájának és egyetlen leányiskolájának mindenben mintaiskoláknak kell lenniök. Nem akarjuk ezt a principiális szempontokból történt hozzászólást apróságok felemlítésével zavarni. Ezekre esetleg más alkalommal térünk rá. Végső konkluzióként csak azt akarjuk megjegyezni hangsúlyozni: Az iskola életét kizárólag és egyesegyedül pedagógiai értékelések és szempontok szerint lehet és szabad irányítani és befolyásolni. Minden idegen területről való betörés életét tépheti szét az iskolának.

713 tanuló. A zsidó iskolákba beirt 12.140 tanuló közül 11.918 zsidó és 222 tanuló másvallású. A beirt zsidó tanulók közül csak 83 a nem magyar anyanyelvű.

A 27 tankerület területén 24.727 tanköteles van nyilvartarva, ebből zsidó iskolába jár 11.918 tanuló, tehát az összes tankötelesek 48,19 %-a. A magyar elemi iskolák ma kétségenkívül elsőrangúak, ahová minden szülő a legnyugodtabban küldheti gyermekét, de, a zsidó vallásos nevelés ez iskoláknak nem célja. Hogy az ott jól-rosszul ellátott heti 2 óra hittan, a nemzsidó környeztet a zsidó tanulók vallásos érzésének a fenntartására és megnövekedésére szolgál-e, hogy ez tudja-e pótolni a zsidó családok hiányzó vagy fogyatékos zsidó vallásosságát: azt döntse el a hitközségek vezetőinek és lelkeszeinek bölcsesége, mert rajtuk múlik a zsidó iskola léte vagy pusztulása.

151 zsidó iskola van ma a békeicők sok száz és az 1920-as évek kb. 300 iskolájával szemben. Ebből a 151 iskolából 39, tehát 25,83%, olyan iskola, amelyben a tanuló létszáma 30-on alul van és a gyermekek száma állandóan fogy, tehát ezek már is halápra vannak itélve,

ZSIDÓ FEJEK:

Dr. Bernstein Béla

A nyíregyházi statusquo-hitközség tudós főbbijának íróasztalán hatalmas kéziratcsomó tornyosul. Ezen dolgozik, amikor szobájába lépve megzavarom munkájában. Feláll az íróasztal mellől és két kezét előre nyujtva jön felém:

— Isten hozta. Remélem, nem interjú. Tudja, a papnál is úgy van, mint az asszonynál, jobb, minél kevesebbet beszélnek róla!...

Hellyel kínál és oldalt tolja az előtte fekvő kéziratcsomót, mintegy jelezve, a munkaszünetet. Rámutatok.

— Min dolgozik, főtisztelendő úr?...

— Egy régebben megjelent könyvemet egészítem ki. „A negyvennyolcas szabadságharc és a zsidók” a címe. Most, amikor végre szobrot állítottak Görgeynek, megint igen aktuálissá vált ez a kérdés. Rengeteg új adat áll rendelkezésemre, könyvem megjelenése után levelek egész garmadája érkezett hozzám kiegészítő adatokkal. Nézze...

Mutatja a kéziratcsomót, melynek lapjai között ott fekszenek a könyv egyes oldalai is. Az oldalak tele vannak széljegyzetekkel.

— Látja, ezekkel a jegyzetekkel Jókai Mór egészítette ki könyvemet. Sajnos, a mostani viszonyok között aligha lehet gondolni arra, hogy akadjon kiadóm. Megjegyzem, történet velem az elmúlt napokban a Görgey-ünnepel kapcsolatban valami igen mulatságos. Egyik felekezeti lapunkban cikk jelent meg Görgeyről. A cikk szóról-szóra az én adataimat közölte, tehát az én könyvem alapján íródott. De arról, hogy az adatokat honnan vette, a cikkíró már nem tartotta érdemesnek megemlékezni!

Az Országos Nagygyűlésről, az egyes zsidó felekezeti árnyalatok egymáshoz való viszonyáról beszélgetünk.

— A statusquo hitközségek a legnagyobb megértéssel nézik a kongresszusi szervezet kiépítése érdekében folyó munkát — mondja a főrabbi. — Hiszen mi nem akarunk hódítani, hanem békében együttműködni a zsidóság többi csoportjaival. Sajnos, a magyar zsidóságnak nincs autonómiája és ennek nyü-gét, megkötöttségét lépten-nyomon éreznie kell. Az iskolaszéki ülésen a tanfelügyelőnek joga van elnökölni és az

intézkedésekbe beleszólni. A reformáció ünnepe alkalmával a kultuszminiszter országos iskolai szünnapot írt elő. A katolikusok egyszerűen nem vettek róla tudomást. Mi sürgőnyt menesztettünk a minisztériumba és rámutatva arra, hogy ezt az ünnepet igen sok zsidó ünnep, tehát szünnap előzte meg, azt kértük, engedje meg a tanítást az elrendelt szünet ellenére. Megkaptuk az engedélyt, de ez persze csak a mi iskolánkra vonatkozott. Az ujoncnak pont sömni-ácereszker kellett bevonulniok. Tudvalevő dolog, hogy az ujoncnak az első hetekben nem hagyhatják el a lak-tanyát, tehát nem mehetek volna isten-tiszteletra sem. Expresszlevélben fordultunk a honvédelmi miniszter úrhoz és kértük, tegye lehetővé a zsidó ujoncnok számára a bevonulás elhalasztását. Azonnal megjött a rendelkezés, mely szerint a zsidó ujoncnoknak be kell ugyan vonulniok, de nem kell, csak az ünnep után beöltözniök, ami annyit jelentett, hogy az istentiszteleteken részt vehettek. De ez is csak a nyíregyházi dandár területére vonatkozott. Ezért volna szükség valami közös tanácskozó szerve a három árnyalat között, mely az ilyen általános érdekű kérdésekben közösen tanácskozna és intézkedne.

Beszélgetés közben elérkezünk a fő-rabbi úr kedvenc témájához: a hittanítás kérdéséhez. Tudvalevő dolog, hogy dr. Bernstein Béla az ország egyik leg-kittünőbb szaktekintélye ezen a téren, aki tankönyvek egész sorával gazdagította már a zsidó tankönyv irodalmat.

— Nagy hiányosságok vannak még mindig ezen a téren, bár concedálmom kell, hogy az új rabbinemzedék már intenzíven foglalkozik a hittanítás problémájával és magával a tanítással. De még mindig nincs egységes tanterv, vidéken minden rabbinak van az asztalfiókjában egy tanterv, amely soha nem kerül megvalósításra, de amelyet ő a maga számára irányadónak tart. Ennek az a következménye, hogy mindenki azt csinál, amit akar. Nincs tehát egységes szellem a tanításban. Pedig más az előírt tananyagot tanítani és más azt megszerkeszteni. Számolni kell a tanuló teherbíró képességével és úgy

kell például a középiskolai megszerkeszteni, hogy az egytíz elő-ozsoltjék el a nyolc osztály között im-pohtetővé tegye, hogy azt a tanuló ne ki-megbátulja, hanem appercipálja is. magoljon, hanem megértse és átérezze és minden küszöböltessék ki az anyag-ból, ami számára csak felesleges meg-terhelés. Hiszen a tankönyv írója szá-mára is nagy küzdelmet jelent a hatal-mas anyagból kiválasztani a szükségeset. Én 1901-ben készítettem egy hivatalos tantervet, melyet úgy a Rabbi-gyűlés, mint az Országos Iroda elfogadott. Most is ányujtottam az Irodának a kongresszus előtt egy tantervet, mely a nagygyűlés elé is került, de nem, mint hivatalos javaslat. Nos, majd talán az új alkotmány keretein belül megvalósul.

— És a vidéki hitközségek helyzete?

— Nagyon szomorú. A kereskedő osztály, mely a zsidó középosztály gerincét képezte tönkrement. Nem jut már elég megélhetésre, tehát nem jut költség, kulturára, intézmények fenntartására sem. Fejlesztéséről így szó sem lehet, örülünk, ha a meglévő intézményeinket fenn tudjuk tartani. Az áldozatkészség még mindig megvan, csak az anyagi erő hiányzik hozzá. Mondom, nincs igazuk, azoknak, akik arról beszélnek, hogy a zsidó áldozatkészség csökkent volna. A lehetőségek szűkültek igen kis körre. De azt hiszem, ez nem speciálisan zsidó szempontból is megáll.

Ezzel a szomorú megállapítással ért véget a beszélgetés...

Halász Sándor

A szidra margójára

Chukász

Írta: Dr. Rubinstéin Mátyás
szekszárdi főrabbi

„Vájómer Hásém el Móse vöel Aháron jáán ló heemantem bi löhákdíséni lö-éné böné jisröel löchéni lö szoviu esz hakóhol háze el hoórec aser noszáti lö-hem. — És monda az Örókkévaló Mózesnek s Áronnak: Mivelhogy nem hittetek nekem, hogy megdicsőítettek volna Izrael fiainak szemei előtt: azért nem viszitek be e községet a földre, amelyet adtam nékik. Feltűnő hely, az érthetetlenség-gel határos. A kommentátorok fejtőró töprengésének, viaskodásának színhelye. Itt olyan tündöklő nevű írásmagyarázók is, mint Rasi, Ibn-Ezra, Rasbam, Ramban

H Y P E R O L

ideális száj- és
torok-öblögető

n fejtegetésekbe s értelmezésnyolódtnak.

A kérdés: Mit vétett Mózes? Amit voltaképen csak formahiba volt. Híven végeredményben teljesítette azt, amit az Örökkévaló rábízott, vizet fakasztott a sziklából s a nép csillapíthatta epedő szomjúságát. Hát formában valóban vétett Mózes, — de olyan súlyos volt ez a vétés, hogy ezt a nagy büntetést érdemelte meg, hogy ne teljesülhessen életének leghöbbs vágya, lepedőbb sóvárgása, hogy ne láthassa, csak messziről, azt a drága Kanaánt, amelyért egy egész életen át harcolt, küzdött, szenvedett, türt, amelyért kockára tette életét is?

De azt mondjuk, Mózes nem vétkezett. Magának a Tóranak szavaiból világlik ez ki. Ha Mózes a Tóra értelmében vétkezett volna, akkor az ige az ő vétését így fejezte volna ki a Tóra határozott kifejezőmódjához képest: ló híkdástem — mivel nem szentelték meg (nevemet). Jáán ló heemantem — mivel nem hittetek, nem annyira vétéséget, mint inkább (sajnálatos) tényt állapít meg. Nem hittetek, hogy szóval is lehet vizet fakasztani a sziklából, amivel megdicsőíthettetek volna nevemet. A népnek be kellett volna látnia, hogy a lehetetlen is valóra váltható. Így azonban, hogy ütés-sel fakasztottátok a vizet, a nép azt fogja mondani, hogy az természetes folyamat volt, az ütés egy vékony rétegű helyen érte a sziklát, attól megrepedt s kibugyant a víz.

Mózes s Áron kishitűséget tanúsított ez eset folyamán — ami nem hitlenségnek, nem könnyelműségnek tűnhetett, hiszen Mózes az Örökkévaló ígéje szerint: Neeman bészó. „hű szolgának” volt elismerve. Mózes elvétése inkább gyöngeségnek tetszett, az aggkor következtében beállott lelki megtorpanásnak a tett végrehajtásának lázas pillanatában.

De most vakhítre volt szükség. Izrael Kanaán elfoglalása előtt állt, most Kaleb-i bizalom volt kívánatos. Ezt mondja tehát az ige: Mivel nem hittetek nekem, mivel most nem adátok tanujelét, hogy vakhít tölt el benneteket irántam, nem vagytok alkalmasak egy számos s erős néptől lakott ország kiszámít-

hatatlan meglepetéseket rejtő elfoglalására, — azért ti nem fogjátok bevinni ezt a népet Kanaánba. Támogatja ez értelmezést R. Simon ben Eleázár talmudmester, aki szerint Mózes bűn nélkül halt meg. Traktátus Sabbat 55. S ugyanilyen értelmezést ad igénknek a mélyen-szántó talmudkommentátor, Maharsa.

Erre volna mainapság is: vakhítre, amely hegyeket is elmozdít. Orthodox testvéreink táborában meg is van ez a vakhít — nincs it ott elpártolás. Vajha magukbaszállnának neológ testvéreink is, hogy szakadna már vége a rettenetes, kétségbeesítő s megalázó zászlóhagyásnak!

A Kabbala lényege és története

Irta: Dr. SILBERFELD JAKAB békéscsabai főrabbi

III.

Miután a kabbalisztikus gondolatoknak ősrégisége bizonyítva van és ha némelek azt örülnék is tartják, de azt nem tagadják, hogy van benne rendszer és miután azt már vizsgáltuk, hogy mi hozta azt létre, azt is lehetne kutatni, hogy a Kabbala mit hozott létre a lelkekben. Mindenesetre egy álmvilágot teremtett a lét chaoszában, tragikus nyilatkozataiban, mikor a nagy Madách lángeszének meglátásához hasonlóan a zsidóság is azt mondhatta: a borsos térdepelve is szépeket álmodom. De azt mondhatjuk róla Buberrel, hogy a zsidó léleknek sajátsága a páthosz, amely a lehetetlent akarja, mely kinyújtja karjait, hogy a korlátnélküliséget megfogja. Egy teljesen megvalósíthatatlan követelést állít fel, mint pld. Mózesnek és a prófétáknak páthosza volt: az abszolút igazság követelése, vagy egy teljesíthetetlen szándékot: mint Spinóza szándéka volt: a létezés formulázni. Vagy egy teljesen megvalósíthatatlan törekvést mint Philonak és a kabbalának páthosza a kívánság az Istennel való eljegyzetség után, ami a Zóhárbán: „Zivvug”-nak mondatik.

De a kabbala, a misztikus tudomány nemesak annyiban segít, hogy belerigatja az embert a feledésbe, nemesak kapcsolatot teremt Istennel, nemesak megítat a Lethe vízből, hanem a metafizika, vagyis a létezés feltételeinek szárnyain a jelenségek világában, a földön elfoglalt helyünket is megcsillagotja előttünk és a megelégedettség, megnyugvás érzéseinek meggyökereztetése oly eredmény, olyan vívmány, amit semmivel se lehet megizetni.

Miután a kabbalában mindenesetre vannak filozófiai elemek, amelyek hatása vagy beolvadt, vagy mint külön alkotórész kimutatható, próbáljunk előbb ezekkel foglalkozni. Minthogy a kabbala filozófiája mindenesetre Isten és a világ monizmusát hirdeti, leginkább a platói bölcseszét és annak származékai gyakorlatok befolyást a kabbalára is. Ha ezeket fixirozzuk, megkapjuk a zsidó misztika

forrásait. De sajátságos, hogy az Aristotelesi tanok is sikeresen ostromolták a kabbala várait.

Előbb nézzük az Aristotelizmust. Schmiiedl Studien c. munkájában van egy fejezet: „Mi tette az aristotelizmust a zsidóságban oly népszerűvé.” Kimutatja ezután, hogy Aristotelesben volt sok olyan részlet, mit a vallásos zsidók is magukévé tehettek. Így azt mondja Aristoteles, hogy a világ egy lazán összefüggő drámához volna hasonló, ha több végeket tételezünk fel. Tehát a végokoknak egyben kell egyesülniök és ez az anyagtalanság, a minden létnek alapja, tiszta szellem, tiszta egyéniség. Független az időtől, tehát örökkévaló. Aristoteles a létezésnek 4 alapját nevezi meg: még pedig: anyag, forma, mozgató ok és cél. És ámbár néha a természetet nevezi meg Isten helyett mégsem volt pantheista. Ellenben talán ez a jelenség próbálja Aristoteles hatását szerepeltetni a kabbalában is. Az emberi lelket Aristoteles két részre osztja egyik a tevékeny ész, a másik a szenvedő. A feltámadásban csak az ismeretre szert tett lelkek részesülhetnek. Ezt Majmuni is elfogadja. Érdekes, hogy Aristoteles 10 kategóriája, amelyek a létezés tulajdonságai, a gondolkodás normái, némelek szerint megfelelnek a kabbala 10 szefirótjának, ami többszörösen képzeltségnek látszik, mert a kabbalisták 10 szefirótja tisztán az istenség tulajdonságai, a metafizikának a hit magaslatáig felemelkedő csodás fenomenjei, míg a kategóriák inkább logikai, vagy lélektani dedukciók.

3 SZÓ CSUPÁN
SIRKÓ LÖWY-NEL BUDÁN
II FŐ UCCA 79. TELEFON: 51-5-81.
KÜLÖN NAGY LERAKAT
ALKALMI VÉTELEKBŐL
LEGOLCSÓBB ÁRON
II., ZÁRDA U. 3
Margit körút sarok

SCHÜCK
INTERNÁTUS

Budapest VII., Kertész-utca 2.

Tökéletes ellátás, oktatás, felére mérsékelt díjak.

HIREK

NAPTÁR

Julius 13, szombat — Támuz 12 (Hetiszakasz: Chukasz-Bólok, háftóra: Vöhojo sőerisz, Micha 5. f. 6, f. 8. 5 Perék, szombat kimenetele: 8.26) — július 14, vasárnap — Támuz 13, — július 15, hétfő — Támuz 14, — július 16, kedd — Támuz 15, — július 17, szerda — Támuz 16, — július 18, csütörtök — Támuz 17 (bójt, Jeruzsálem bevétele), — július 19, péntek — Támuz 18 (szombat bejövetele: 7.36), — július 20, szombat — Támuz 19 (hetiszakasz: Pinchosz, háftóra: D vré Jirmijohu, Jeremiás 1 f. 1—2, f. 3, — 6 Perék, szombat kimenetele: 8.21), — július 21, vasárnap — Támuz 20, — július 22, hétfő — Támuz 21, — július 23, kedd — Támuz 22, — július 24, szerda — Támuz 23, — július 25, csütörtök — Támuz 24, július 26, péntek — Támuz 25 (szombat bejöv: 7.29.)

— A ZSIDÓ ÉLET olvasói ezúton is tisztelettel kérjük, hogy a lejárt előfizetéseket megújítani, illetve az előfizetési díjakat, kiadóhivatalunk (Budapest, VIII., Mátyás-tér 17.) címére eljuttatni szíveskedjenek.

— Dr. Kecskeméti Lipót, a tudós váradi főrabbi a napokban Budapesten időzött, ahol a pesti chevra Szeretetházának vendégszeretettel élvezte. Itt időzése alatt a főváros felekezeti és társadalmi életének számos különösége kereste fel. Csütörtökön 3 heti üdülésre Bártfa-fürdőre utazott és hazatérőben néhány napot ismét Budapesten tölt.

— Feigl főrabbi családi öröme. Feigl L. H. gyöngyösi főrabbi jún. 26-án ilte meg 40 éves házassági fordulóját. A tudós lelkipásztort Mátrafüreden, ahol nyári pihenőjét tölti, kereste föl a gyöngyösi hitközség és chevra elöljárósága Russ Jakab hitk. elnökkel. Rosenfeld Samu chevra-elnökkel élén. Dr. Jakab Jenő rabbi üdvözölte meleg szavakkal a főrabbit élete e nevezetes fordulóján és Feigl főrabbi közvetlen szépségű szavakkal köszönte meg a hívei részéről feléje áradó szeretetet.

— Az Izr. Magyar Irodalmi Társulat június 12-én, délután fél 6 órakor tartotta meg ezidei közgyűlését, Wertheimer Adolf elnök megnyitó beszédében megemlékezett az elmult esztendő kimagasló eseményeiről, rámutatott, hogy a mai mostoha idők arra készítették a társulat vezetőségét, hogy írói segítségkre nagyobb összegeket fordítson. A társulat által alapított Magyar Zsidó Múzeum fejlesztésére az előző évknél lényegesen nagyobb összegeket szándékozik az elnökség juttatni. Javasolja a közgyűlés-

nek, hogy dr. Blau Lajost, a Ferencz József Országos Rabbiképző Intézet nyugalomba vonult igazgatóját és dr. Hevesi Simont, a pesti izr. hitközség vezető főrabbiját, akik a társulat körül évtizedeken át messze kiható érdemeket szereztek, a társulat tiszteletbeli tagjaiul válassza meg. A közgyűlés nagy lelkesedéssel járult hozzá a megválasztáshoz. Dr. Hevesi Simon köszönetét fejezte ki az elnöknek lelkes üdvözlő szavaiért és a közgyűlésnek a kitüntető bizalomért. Majd dr. Szemere Samu és Mandl Bernát terjesztették be a felolvasó- és az oklevélbizottság jelentéseit. A beteresztett jelentéseket egyhangúlag elfogadták. Hozzászóltak dr. Naményi Ernő, dr. Groszmann Zsigmond, dr. Kálmán Ödön, Gerő Ödön, dr. Hajdu Miklós, dr. Friedmann Dénes, dr. Hevesi Simon, dr. Hevesi Ferenc és dr. Mezei Sándor. Ezek után ismételten megválasztották a számvizsgáló bizottság tagjaiul egy esztendőre dr. Ballagi Ernőt, dr. Mezei Sándort és dr. Naményi Ernőt. A megüresedett választmányi tagságokra dr. Szegő Miklós közszékkerületi elnökhelyettést (Székesfehérvár), dr. Barna Károly kormányfőtanácsost, a pesti izr. hitközség elöljáróját, dr. Bakonyi Lászlót az Országos Izr. Iroda főtitkárát, dr. Dénes Lajos ny. tanker. főigazgatót és dr. Fényes Mór szakfelügyelőt választották meg egyhangúlag. A Magyar Zsidó Múzeum Egyesületbe a közgyűlés dr. Boda Ernőt és Grünwald Fülöpöt delegálta. Wertheimer Adolf elnök zárószavaiban megköszönte a közgyűlést kitaró érdeklődését és kérte, hogy a társulatot a jövőben is támogassák.

— A balatonfüredi orthodoxok köszönete a Benedek Rendnek. Aból az alkalmából, hogy a tulajdonos Szent Benedek Rend Balatonfüred gyógyfürdőt saját kezelésébe vette, a balatonfüredi orth. izr. hitközség részéről Goldstein Ezra főrabbi és Oblátt Sándor hitközségi elnök tisztelegtek Gácsér József főkormányzónál és kérték, hogy a Rend tulajdonát képező, eddig is imaháznak használt épületet hagyja meg az eddigi rendeltetésének. A Főkormányzó a Szent Benedek Rend nevében a kérést a legnagyobb jóakarattal teljesítette és így az imaház ezután is a zsidó fürdővendégek rendelkezésére áll.

— Jubilál a Chevra főtitkára. Kardos Ernő, a Pesti Chevra Kadisa általánosán népszerűségnek örvendő főtitkára július 1-én töltötte be negyvenedik szolgálati jubileumát. Friss szellemi és testi erőben érte meg ezt a jubilumot és a fővárosi zsidóság legrészelebb rétegeiből őszinte jókívánságokkal halmozták el. Úgy értesülünk, hogy a Chevra vezető-

sége a nyári szünet után, amikor az elöljáróság teljes számban itthon lesz, impozáns keretek között fogja ünnepelni kitűnő főtitkárát.

— A pécsi hitközség másodrabbiája. Pécsről jelentik nekünk: A pécsi izr. hitközség által meghirdetett h. rabbi állást: dr. Krémer Móric rabbi foglalta el s július 1-én megkezdte működését.

— A pesti IX. ker. templomkörzet Talmud Tórájának vizsgáját jún. 5-én tartották meg dr. Farkas József körzeti rabbi, a tanfolyam tudós vezetőjének és tanáranak irányításával. Dr. Groszmann Zsigmond pesti rabbi elnököt a vizsgán, amely dícsősége volt a templomkörzetnek és a tanfolyam vezetőjének egyaránt. Az alsó osztály M. IV. és V. könyvéből felelt. Bileám költői beszédeit, a Kriász semá három fejezetét, valamint a tízparancsolat szövegét könyv nélkül mondták föl. A felső osztály Salamon példabeszédeiben való jártasságáról tett tanúságot. 32 jeles növendék kapott jutalmakönyvet, melyeknek megszerzése Kun Dezső elöljáró érdeme. Groszmann elnök megköszönte Farkas rabbi odaadó, lelkes munkáját. Beszéltek még: Rosenberg Sándorné, a VII.—IX. ker. Izr. Nőegylet kitűnő elnökhelyettese, Dr. Epstein Manó elnökhelyettes és Kun Dezső elöljáró. A tanulók nevében Éliás Ernő köszönte meg Dr. Farkas József fíradózásait.

— A szolnoki zsidó kultúrházat emelkedett szellemű ünnepség keretében avatták fel jún. 23-án. Dr. Hevesi Simon pesti vezető-főrabbi tartotta az avató szónoklatot a templomban, majd a kultúrház nagytermében dr. Mandel Sándor a szolnoki hitközség és közszékkerület jelen elnöke vázolta közvetlen hangú szavakkal a kultúrház történetét. Dr. Heves Kornél szolnoki főrabbi ünnepi beszéde után Stern Samu elnök az Izr. Orsz. Iroda, dr. Halász Sándorné szolnoki izr. nőegyleti elnökhelyettes és Sós László ref. és dr. Heller ág. ev. lelkész a szolnoki egyházközségek üdvözlését tolmácsolták, majd az állami és önkormányzati hatóságok, valamint egyéb intézmények köszöntötték a kultúrház megeremtőit.

— A budapesti orthodox Szeretetház Erzsébet-körúti helyiségének új szárnyát jún. 24-én avatták fel a székesfőváros, a VII. ker. népielőjáró osztályának és a Vöröskereszt kiküldöttjeinek jelenlétében. Dr. Rakonitz Dezső elnök ismertette a Szeretetház fejlődésének történetét és kiemelte Bárkány Árminné elnökhelyettes kiváló érdemeit. Dr. Zielinszky Tibor VII. ker. elöljáró szívvel-nyelven köszönte meg az üdvözlést és az avató ünnep Korein Dezső szavaival zárult.

— **Házasság.** Rottmann Szidi, a Pesti Izr. Hitközség kitűnő főtisztviselője júl. 7-én vasárnap esküdött hűsége a Rombach-utcai templomban dr. Maros Imre fővárosi orvosnak. A templom zsúfolásig megtelt előkelő közönséggel, a pesti hitközség vezetősége is képviseltette magát főtisztviselője életének nevezetes fordulóján.

— **Szegény gyermekek nyaralása.** Az Izr. Szünidei -Gyermekelep Egyesület e hó 3-án és 4-én indította útnak a nyaraló gyermekek első csoportjait. Diósjenőre 165 fiút, Balatonboglárra 142 leányt küldött, kik 4—4 hétig üdülnek a telepeken. Augusztus havában ennél nagyobb csoportokat kíván telepeire küldeni, miután az igénylők száma sokkal nagyobb mint az elmúlt évben. E nagy összeget igénylő akció céljaira ezúttal is kéri az egyesület a nemesszívű emberbarátok segítségét. Adományok küldhetőek az Angol Magyar Bank r.-t. és a Magyar Átalanos Hitelbank r.-t. központjánál levő folyószámlára.

— **Az „Emunah” kirándulása.** Július 1-én lüktető léttel volt tele a MFTR Eötvös-téri hajóállomása, mert az „Emunah” leánykák onnan indultak jótékony nyaralásukra Szent Endrére, ahol ifjú életükben egy boldog állomására érkeztek. Egész éven át becsületes szorgalommal dolgoztak, rászolgálták védnökeink jóindulatára. Az „Emunah” elnevezés nemcsak a „Hit” szót jelenti, hanem 80 dolgozó leányka boldog otthonát is. Ezt a gyönyörű intézményt budai Goldberger Gyuláné hívta életre. A VII. ker. Nőegylet helyiségében van az Emunah leánykör. Ide jönnek munkájuk befejeztével, itt vendégeli meg őket a nőegylet hetenként kétszer, hogy újult erővel lássanak a tanuláshoz és munkához. Itt szórakozva tanulnak és érzik hovatartozandóságukat. Szerencsés kézzel találtak erre a célra alkalmas tanerőket, akik a legnemesebb altruista alapon tanítják növendékeiket. Hittan tanáruk: a nagy tudású Wirth Ferenc rabbijelölt, dr. Gönczi Magda irodalomra tanítja őket. Az éneket dr. Ligeti Árminné énektanárnő, németre Pollák Jakabné. A tanév végén levizsgázták a leánykák jóltevőik előtt. Meglehető volt feleletük az erkölcs-

tan magyarázataiban és az irodalomban való jártasságuk is meggyőzte az érdeklődőket, hogy a leánykák teljesítménye elismerésre méltó. Megelégedéssel vette tudomásul az „Emunah” megalapítója, budai Goldberger Gyuláné és szociális munkájának hűséges társai a teljesen elégitő eredményt. Bizonyos az, hogy nagyfokú idealizmus kell ahhoz, hogy emberek ilyen szent önzetlenséggel dolgozzanak, mint ők és a kiváló tanári testület. Az elért eredményben, a leánykák testi és lelki fejlődésében és Isten áldásában találják meg jutalmukat.

— **„14 zsidó leányt béráltak”.** Lapunk legutóbbi számának ily címen megjelent cikkére vonatkozólag a közleményben érintett hitközség vezetőségének egyik illetékes faktora közli velünk, hogy nem 14. hanem csak 6. régebbi vegyesházasságból származó leányt béráltak az ottani katolikus templomban és hogy a község 200 családjából mindössze 6 család tért ki 15 év alatt. Egyébként a hitközség vezetősége mindent megtesz a hit szilárdítására, de az általános áramlat, sajnos, ott is érezeti romboló hatását.

— **Halálozás.** Özv. Hannover Dávidné szül. Bleyer Éva 91 éves korában csendesen elhunyt. Mély részvét kísérte a nemeselelkű magyar zsidó nagyasszonyt utolsó útjára. Az elhunytban Havas Rezső, a pesti Chevra Kadisa főszámánácsosa édesanyját gyászolja.

Hoch Dávid mészáros hittestvérünkét súlyos csapás érte. 28 éves Izsó fia háromnapos szenvedés után júl. 4-én váratlanul elhunyt. Mély részvét mellett temették.

— **Siremlék-avatás.** Vasárnap délelőtt avatták fel a rákoskeresztúri zsidó temetőben Keszler Árpádnak, a múlt évben elhunyt nemes emberbarátnak siremlékét. Ott voltak a sír körül a gyászoló özvegy, gyermekei, rokonok, barátok, tisztelők — vagy hatvanan. A megboldogult barátja, dr. Stern Gyula mondta az avató beszédet és az elhunyt emberbarátai tulajdonait méltotva arra buzdította azokat, akik közelállottak a megboldo-

gulthoz, hogy igyekezzenek méltóan betölteni, pótolni az irt, melyet Keszler Árpád a társadalmi, felekezeti és karitatív életben hagyott maga után.

— **Kánitz Gézáné** államilag engedélyezett énektanfolyama jún. 18-án tartotta a Zeneművészeti Főiskola kamaratermében vizsgahangversenyét, valamint Kánitz Gézáné állandó operaegyüttesének és a tanfolyam opera-studiójának előadását. Nemcsak a szülők, rokonok, barátok, hanem a főváros irányadó zenei tényezői is ott voltak a magas színvonalú zenei estén és egyértelmű elismeréssel emlékeztek meg a kitűnő igazgató-tanárnő impozáns művészi eredményeiről.

— **A beregszászi hitközség új elnöke.** A beregszászi zsidóság egyhangú lelkesedéssel hitközsége elnökének Székely Béla dr. kórházi főorvost, az ottani Orvosszövetség elnökét választotta meg.

— **Az új lublini főrabbi.** A híres lublini Schapida főrabbi örökébe Lau presovi főrabbit választották meg, aki hívei nagy bánatára kénytelen volt ezt az új állást vállalni, mert Csehszlovákiából denunciaciók után mint külföldi állampolgárnak el kellett távoznia.

— **Kook jeruzsálemi főrabbi nagybetege.** Az egész világ zsidóságának szeretetteljes aggodása figyeli azokat a híreket, melyek Ábrahám Jizchak Kook Hakohen, Palesztina nagybetege főrabbijának ágyától érkeznek. Legutóbb Zondek és Marcus tanárok részvételével konzilium folyt le, mely után a főrabbi állapotában némi javulás mutatkozott. Palesztina összes templomaiban könyörgő istentiszteleteket tartanak a nagybetege gyógyulásáért, akit nemrég választott, 70-ik születésnapja alkalmával díszpolgárává Tel-Aviv városa.

— **Tifuszjárvány Palesztiniában.** A Waad Leumi hivatalos felhívást bocsátott ki a fenyegető tifusz-járvány megállítására. A járvány különösen Huldában, egy a jueai dombok között fekvő kolóniában diühög, melynek 9 Otágja közül 30 betegedett meg súlyosan. Eddig három halálozást történt.

Sirok ápolása

A Pesti Chevra Kadisa elnöksége felkéri mindazokat, akik hozzátartozóik sirjainak ápolása iránt eddig nem intézkedtek, sziveskedjenek az ápolást sürgősen megrendelni. A siroknak gyepezése és virágokkal való kiültetése a befizetést követő 24 órán belül elintézés nyer. Befizetések VII., Erzsébet-körút 26. alatt eszközölhetők, esetleg oda postán átutalhatók.

Fériféne

asszonynak

gyermeknek

egyformán szolgál
olvasmánnyal, tanulsággal
a Zsidó Élet.

Fizessen elő!

A Szentély pusztulása

Irta: Stern Lipót rabbi, (Páris)

Tamuz 17.-e ősidoiktól fogva egyik legszomorúbb napja a zsidó történelemnek. Öt borzasztó csapás érte ezen a napon a zsidóságot. Az öt csapás közül most csak egyet akarok foglalkozni, mert ezt tartom a legsúlyosabbnak.

Tamuz 17.-én szüntették be a jeruzsálemi szentélyben, melyet bölcs Salamon király oly nagy odaadással és anynyi pompával építtetett az áldozatok bemutatására. De ha ezt olyan nagy csapásnak tartjuk, illő tisztában lennünk azzal, miben is áll az áldozatok bemutatásának nagy jelentősége. Feleletet erre egy midrási elbeszélésből meríthetünk, mely így szól:

Bölcs Salamon királyról mondják, hogy amikor a Szentély felépítéséhez fogott, Egyiptom királyához fordult és arra kérte, hogy bocsásson megfelelő képzettségű építészeket rendelkezésére. Egyiptom királya ekkor összehívta csillagjósait és utasította őket, állapítsák meg az építészek csillagképéből, kik azok, akik abban az évben meg fognak halni. Amikor ezt a csillagászok megállapították, a király ezeket küldte el Salamon királyhoz. Bölcs Salamon azonban nem azért volt bölcs és a jövőbe látó, hogy erre ne jöjjön rá. Fogta az építészeket, halotti ruhába öltöztette őket és azzal az üzenettel küldte őket vissza a Fáraóhoz, hogy ime, küldök neked halotti ruhákat, az ilyen rövid életű építészeket pedig tartsd meg magadnak, mert azzal szem, talán az az oka eljárásodnak — óh király — hogy szűkölködtök halotti ruhában.

Eddig a midrási elbeszélés, melynek mély, szimbólikus értelme van. Egyiptom királya, aki a Tórával ellentétes állásponton volt, az építészek küldésével kifejezésre akarta juttatni azon nézetét, hogy a lélek nemesítéséhez nem tartozhatik hozzá az ember teste, tagjai és földi cselekményei és az Isten tisztelete, csak a jószív, a nemes gondolkozásmód, a hívő lélek a fontos, viszont a test teljesítményei múló cselekmények, bármik is legyenek azok. Ezért nevelésének tartotta, amikor Salamon építészeket kért egy olyan szentély építéséhez, ahol az emberek testi cselekedetekkel, imával és áldozatokkal akarnak közel jutni Isten-

hez és bölcselkedésének aláhúzására oly építészeket küldött, akik rövidesen meg fognak halni, jelezvén ezzel, hogy: ime, amiképen ezek az építészek nem fogják élvezni a művészi szentély előnyeit, olyképen hiúság és értéktelen minden, ami csak emberi, testi tett. De Salamon, aki a Tóra alapján állt, jelezni óhajtván a Tóra elvét, hogy igenis az emberi és testi teljesítmények, amelyekkel itt a földön a Tóra parancsainak eleget teszünk és a jótettek nagy megjutalmazásban részesülnek, sőt csakis ezek a teljesítmények segítségével révén bírjuk lelkünket nemesíteni, lényünket tökéletesíteni és a teremtés céljának megfelelően tökéletes lényekké emelkedni. A halandóság és mu-

landóság nem örökrévnyű az embernél, mint, ahogyan Tóránk alaptétele az, hogy hinnünk kell a jámbor és jöttendő emberek feltámadásában, akiket azért öltöztetünk fehér halotti ruhába, hogy a feltámadás napján a többi jámborokkal egyenlően jelenjenek meg. Amint tehát az ember teste nem hal meg örökre, úgy teljesítményei sem mulandók és különbösek a lélek üdvössége szempontjából, ha véges emberi eszünkkel ezt nem is tudjuk felogni. Ezért kell a Szentély, ahol az előírt áldozatokat és Istentiszteleteket el lehet végezni és ezzel a lélek tisztulását és túlvilági üdvösségét biztosíthatjuk.

De más szempontból is logikus és magyarázható az áldozatok bemutatásának nagy erkölcsi jelentősége. Erre legközelebb fogok visszatérni.

Julius Goldstein kultúrfilozófiája

Julius Goldstein halálának ötödik évfordulójára

Irta: Dr. Grosinger M., József

A német zsidóságot nagy veszteség érte 1929. június 25.-én. Akkor halt meg 56 éves korában a „Der Morgen” szerkesztője, Julius Goldstein, a filozófus, az esszejista, a szónok, az előadó, a német zsidóság nagy vezére. Ismerje meg a magyar zsidó olvasó közönség a filozófia militans e bátor szívű vezéralakját, a zsidóság igazáért súlyos érvekkel alátámasztott gondolatok fegyverével harcoló filozófus-publicistát.

Goldstein filozófusnak indult. De nem jutott el zárt filozófiai rendszerig, mert családi gondok a napi robotban való elaprózódásra, előadások és napi újságcikkek megírására kényszerítették. Munkásságának súlypontja a szociológiára és kultúrfilozófiára esik, mert nála a gondolkodás az élet szolgálatát jelenti és a filozófia és élet szerinte egy és ugyanaz. Filozófiájának életközelsége a „Wandlungen in der Philosophie der Gegenwart” (1911.) c. könyvéből szól hozzánk beszédesen, ahol Rudolf Eucken, James és Bergson tanítványának vallja magát. Mint emezeké, Goldstein filozófiája is életfilozófia, a praktikum értelemdása és filozófiai elmélyedése. Mint R. Eucken tanítványa, ő ismertette meg először a né-

met nyilvánosságot Bergsonnal és James pragmatizmusát is ő közvetítette a német olvasókkal. Említett művében azokat az átalakulásokat kutatja, amelyek a tudomány, a természet, a történelem, a technika lényegének felfogásában végbementek. Ezek a vallást, az etikát és az egész életfátást befolyásoló átalakulások a filozófiában is nagy krízist idéztek elő, aminek következménye a filozófia arculatának megváltozása volt: a logosz uralmát az álogikus világfelfogás váltotta fel, a racionalizmust, az irracionálisizmust, a logizmust a pragmatizmus és az intellektualizmust az intencionizmus.

Ennek a nagy átalakulásnak és nagy horderejű változásnak megteremtői: James, Bergson és Eucken. A tudomány száraz kauzalisztikus törvényszerűsége helyébe lép az élet metafizikai értelme utáni vágy és a kauzális scientizmus helyet ad a szív, a hit és a transcendens követeléseinek. Az ebben a könyvben kifejtett pragmatizmusa és életfilozófiájának euckeni színezete határozza meg kultúrfilozófiáját is. Kultúrfilozófiai tanulmányai az általa szerkesztett „Der Morgen”-ben láttak napvilágot és sokat foglalkoznak fajelméleti problémákkal is. Goldstein szerint nincsenek faji különbségek, mert az ember a faj fölött áll. G. Frazer és Lewy Bruhl szociál-antropológiai kutatásainak eredményeit magáévá teszi és arra a konklúzióra jut, hogy az emberiség egy egységes szellemi típus képvisel, amely független minden faj

Dr. Frenkel Bernát valás-tanár zsidó nevelőintézete

VI, Aréna út 84. Telefon 28-8 43 — Internátus a városligeti villanegyedben minden iskolatípus közelében fiúk és leányoknak. **Gyermek- és diáküdülő a Bükkben**, 400 m. Lillafüred fölött, klimatikus gyógyhatású helyen. **Leánytovábbképző** 14 évesnél idősebbeknek, közművelődési és gyakorlati irányú tanfolyamok.

megkülönböztetéstől. „A faji különbség jelentéktelen a primitív szellemiség egységével szemben” — vallja Goldstein. Csak az állatnál lehet a külső jelekből a faji hovatartozandóságra következtetni. de az embernél nem, mert „az embernél a faj csak nyersanyag, amelyet a szellem formál”

Goldstein Fichtére hivatkozik és állításait Fichte szociálfilozófiai elméletével támasztja alá. Fichte szerint nem a faji osztón, hanem a szellem avatja a népet kultúrtényezővé. Nem faji sajátosságok, hanem a nyelv, vallás, filozófia és más kultúrjavak különböztetik meg az egyik népet a másiktól. Nem etnikai és faji, nem vérbeli és törzsbeli különbségek választják el Fichte szerint a népeket egymástól, hanem a szellem. Csak az állat- és a növényvilágban lehet fajról beszélni, mert azok a természet produktumai, az ember azonban történelmi jelenség, amely nem zárható be a zoológiai naturalizmus szűk keretébe. Nem az anyag képezi a szellem alapját, hanem megfordítva, a szellem az anyagét. Nem objektív tényezők, mint pl. származás, hanem szubjektív adottságok döntenek el a népi hovatartozandóságot, nem a vér, hanem a szubjektív érzés, a lelki beállítottság teszi a nemzetet nemzetté.

Mint Eucken, Goldstein is durva naturalizmust, szélsőséges materializmust lát a faji gondolatban és az embert a fajtól független lénynek tartja. Tudományosan megalapozott fajelmélete az antiszemitizmus tudománytalan frázisainak megdöntését célozta és a mai Németország zsidóságának nagy szolgálatot tett volna, ha a sors kegyetlen végzete el nem szelítja sorából.

Négy új könyv

Grünwald Ignác: A zsidó családi élet tisztasága — Naményi Ernő: Holt forma, vagy élő lényeg — Goldzieher Ignác: Hagyomány, vagy dogma.

A szentéletű radimi rabbi, a „Chófék Chájim” szerzője, jidisch nyelvű felhívást bocsájtott közzé, melyben figyelmeztető szavakkal fordul zsidó testvéreihez és rámutat az erkölcsi, és családi élet tisztaságának fontosságára. Ezt a felhívást fordította le Grünwald Ignác magyarra és adta közre előszörval és magyarzatokkal ellátva „A zsidó családi élet tisztasága” címen. A felhívás különösen ama felelős ellen hadakozik, mely a házaselet törvényeit holmi egészségügy, higiéniai és tisztasági szabálygyűjteménynek tekinti és megfélemezik azok erkölcsi voltáról. Foglalkozik a ne-

velés, a gyermekek erkölcsi irányításának fontosságával és figyelmeztet azokra a veszélyekre, melyekkel a túlságos szabadság, jobban mondva szabadság a fiatalságra a jövő szempontjából jár.

*

„Holt forma, vagy élő lényeg” a címe annak az előadásnak, melyet Naményi Ernő, az Ézsaiás vallásos társaságban tartott és mely ennek a társaságnak kiadásban most könyvformában is megjelent. Ézsaiás próféta istenképzetével foglalkozik a szerző, mely kiválik, véglegesen eltér a nemzeti isten szemléletétől. Nála Adosem már nem kizárólag a zsidóság istene. Ennek az istennek nem égő áldozat kell, hanem azt tanítja, hogy tanuljunk meg jót tenni, jóságra, igazságra törekedjünk, igazítsuk helyes útra az erőszakost, szerezzünk jogot árvának és vigyük az özvegy ügyét. De a jogosság, az igazság, a jó cselekedet nem lehet egy nép privilégiuma, nem lehet egy nemzet egyedül érvényes morális parancsa. És miután nem lehet szerinte, tehát már ebben a megállapításban már benne van a próféta gondolata, hogy Adonáj megszűnt egyedül Izrael Istene lenni, hanem Istene mindazoknak, akik az igazságot és jogosságot keresik, akik jót cselekednek.

*

Ugyanebben a társaságban tartotta előadását és kiadásában jelent meg Neugröschl Ede: „Erköles, bűn, bűnhődés” című füzet. Ő viszont Micha prófétát állítja elének, aki azt hirdette, hogy „Igazságot cselekedjél, szeresd az irgalmasságot, alázatosan járj a te Isteneddel”, mely három mondat egymagában elegendő hozzá, hogy Michát Judea kis prófétáinak sorából kiemelje. A zsidó etika a humanizmust törvényerejűvé emelte és parancsait rendeletekben szögezte le, köztéherre tette a szegények ellátását, oly módon szervezte meg a szegények gyámolítását, hogy ez ne járjon megaláztatással a támogatott számára. Az adományt, a cedokót, a gemilut chaszadimmal, jóságos szívességgel helyettesítette, mely tiltja a köszönet elfogadását és megköveteli a jótett titokban tartását. A zsidó emberszeretet univerzális, minden emberre vonatkozik faji, osztály, nemzeti különbség kizárásával. És hirdeti Micha

ezenkívül az igazságra való törekedést és az Isten előtti alázatosságot is, de hamissággal gyűjtött kincseket, követelőző fejedelmeket, hamis vékát, uzorát, hamis tanuzást, részrehajló bírót lát helyettük. Érdekes, hogy a próféta csupán másodrangú bűnt sorol fel, melyekért elpusztulással fenyegeti Izraelt, anélkül, hogy a főbűnök bármelyikét is eléje tárná. De ennek is megvan a maga mély értelme. Ezek a kis bűnök azok, melyek aláássák a társadalmat és az igazságtalanság fertőjébe taszítják. „Eszel te de meg nem elégszel és bennem marad a te éhséged; gyűjtesz, de nem takarítasz és amit megtakarítasz, fegyverre hányom!” mondja ki Mincha ajkáról az Örökkévaló a büntetést. Ez az átok be is teljesedett Izraelen, de a szenvedések tisztítófűz gyantán tisztították meg és az átok után majd be fog következni az Ur áldása is.

*

„Hagyomány és dogma” címen Goldzieher Ignác 1913. októberében, újbán másodnapján a stockholmi zsinagógában tartott beszédét ismerteti a társaság harmadik füzetében. A beszédben a nagy tudós a hagyomány és dogma egymáshoz való viszonyát taglalja és megállapítja, hogy a zsidóság a hagyomány tisztelétének alapján áll, mely hagyományt az élet láncza fűzi a mához, de dogmát nem ismer, csak tradíciót...

Korlátozzák a rabbik bevándorlását Palesztinába

A palesztinai kormány egy idő óta korlátozza a rabbiknak és kultuszfunkcionáriusoknak Palesztinába való bevándorlását. Egy külön megállapodás értelmében a főrabbiságnak joga volt rabbik és kultuszszíviselők részére a szűkségletnek megfelelően igazolványokat kiadni. Most a kormány ezeknek kiadását csak akkor engedélyezi, ha a pályázó igazolni tudja, hogy valamelyik hitközösséggel vagy zsinagógával szerződéses viszonyban áll. Ez az előírás különösen a Szovjetországból bevándorolt rabbikat sújtja. A tel-avivi rabbi gyűléslet az angol király 70. születésnapja alkalmával azzal a távirati kéréssel fordult a jubiláló királyhoz, hogy nyissa meg újra Palesztina kapuit a szovjetországi rabbik és kultuszszíviselők előtt, azonban ez a lépés nem járt sikerrel, mert a táviratra érkezett válasz szerint továbbra is ragaszkodni kell ahhoz, hogy csak azok a rabbik kaphatnak bevándorlási engedélyt, akik igazolni tudják, hogy kész alkalmazásba utaznak, ezenkívül az alkalmazó hitközösségek igazolnia kell, hogy anyagi eszközei lehetővé teszik a funkcionáriusok alkalmazását.

Orthodox תורה penzió

a Svábhegy déli lejtőjén, 350 méter magasságban, az 59-es villamosmegálló állomástól 10 percnyire. Gyönyörű teraszok, elsőrendű ellátás, diétás koszt minden időben.

Jutányos árak. Pompás otthon, 1-2 nap alatt is kipihenheti idejét friss erőt merít

A KRAUSZ PENZIÓBAN
Budapest, I., Torbágyi-ut 112 szám.

Telefon: 65-2-75.

Hatalmas arányú építkezések, lobogó vállalkozási kedv, munka megelégedettség a Szentföldön

Gözl Rózsai, a kifizető úrvezető beszél palesztinai tapasztalatairól

Tele van életkedvvel, értelemmel, amellet objektív nyugodtsággal ez a fiatal leány, aki most itt ül velünk szemben és szentföldi útjáról beszél. Amint mond, ahogy világosan és szakszerűen, minden szentimentalitás nélkül regisztrál tényeket, melyekről kétségkívül megállapítható, hogy tetszenek neki, át- és át van itatva a dolgozó nő és a sportlady gondolkozásmódjával. A dolgozó nőnek a hatalmas arányú munka tetszik, mely úgy rázza az épülő Palesztinát, mint a lázasan dolgozó gépet a zakatoló mótör, igen, ez tetszik Gözl Rózsának, akiről köztudomású, hogy egyik legértékesebb munkatársa apjának a Sidol-művek vezetésében és tetszik Gözl Rózsának, a neves autóversenyzőnek a sportteljesítménynek is beillő gyorsaság, mellyel a palesztinai építőmunka egyre újabb rekorddal lepi meg a világot.

Szóval: felekezeti életünknek több kifizetője, közöttük Gözl Lipót, a Sidol-művek vezérigazgatója, Binetter Jenő vezérigazgató, Mayer Fülöp, textilgyáros Purim előtt a „Pilsna“-hajóval útra keltek a Szentföld felé. Velük volt Gözl Rózsai is, aki néhány érdekes, igen jellemző erejű ceruzavonással rajzol előttünk skizset az épülő Szentföldről.

— Másodszor jártam most a Szentföldön és mostani utam alkalmával egész más állapotokat találtam ott, mint első ízben. Első ottlétem alkalmával acionista telepítési akció, a chaluzok elhelyezése nyomta rá bélyegét az építő munkára, most a vállalkozási kedv, az iparosodás, a modernizálódás. Akkor a chaluzok törték a földet, telepítvényeket létesítettek, ma városok, gyárak, ipari művek épülnek, ma a kezdet nehézségein túl modernizálódnak Palesztina és pedig amerikai gyorsasággal. Ezt a legújabb tempót főleg a német bevándorlók hozták magukkal. Igaz, hogy itt valami európaiat, nem éppen speciálisan palesztinait kell konstatálnom, már mint a konjunktúra tekintetében, mely óriási arányokat öltött. A németek rohamosan kezdték vásárolni a földterületeket, de korántsem telepítési, illetoleg földművelési, hanem inkább város-, jobban mondva házépítési célra. Az ember ma elmegy egy üres telek mellett, két hét múlva újra arra megy és az üres telek helyén hatalmas bérpalotát talál, mely nemesak hogy felépült közben, hanem néhányszor gazdát is cserélt. Ennek következménye

az, hogy a földárak az utóbbi két év folyamán 100 százalékkal emelkedtek. További következmény a lakásspekuláció és még további, már egyáltalában nem szimpatikus következmény, hogy a Keren Kajemet már csak a legnagyobb nehézségek árán tud telepítési akciója számára új földterületekhez jutni, mert meg kell küzdenie a magánspekulációval is. Így azután egy misram telek ára ma 1000—1500 font és a gyakori gazdaváltásnak az a következménye, hogy egy-egy ház átírási költségei néha többbe kerülnek, mint maga a telek.

— Haifában hatalmas arányú építkezések folynak és itt épül Anglia új flotta bázisa, melynek befejezése után Haifa Európa kulcsa lesz. Tiberiás híres gyógyforrásai körül luxusfürdőhely nőtt ki a földből, úgy, hogy a gazdag arabok ma ott nyaralnak a Riviera helyett. A Karmelhegyet parcellázták és egy Svábhegyszerű nyaralóhely épül ott is, sajnos, ennek az építőkédvnek egyes helyeken növényföldben lévő narancsültetvények is áldozatul estek.

— Persze ennek hihetetlen arányú konjunktúra és munkalehetőség a következménye. Senki sem panaszkodik, mindenki megelégedett, nem látni koldusokat, mert aki dolgozni akar, az munkához tud jutni, lakáshoz már nehezebben, mert lakás nincs. Egy útépítő munkás napi fizetése egy palesztinai font, beszéltem egy pesti gyárvezetővel, aki most kőműves és 80 piasztert keres naponta. A bankok tele vannak pénzzel és a pénz lázasan keresi az érvényesülés útját. Jellemző a forgalomra, hogy a lázasan épülő, hatalmas forgalmú, modern Tel-Avivban az Angol-Palesztina Bankban fél 1-ig kellene nyitva lenniök a pénztáraknak, de már 12-kor lezárják a kapukat, hogy a sorbanálló kliensek dolgát a hivatalos órák végéig el tudják intézni.

— Jeruzsálem tele van zsidó zarándokokkal, kik úgy mennek a Szentföldre, hogy nem jutnak túl Jeruzsálem.

Imádkoznak a szent falnál és hazautaznak. Amikor ott jártunk, vette apám azt a széfer tórát, melyet június 13-án avattak fel a mátyásföldi templomban.

Ezeket mesélte el többek között Gözl Rózsai. Azután arra kért bennünket, hogy a széfer tóra-ügyről ne tegyünk említést, mert az apja nem szereti, ha ilyirányú cselekedetei nyilvánosságra jutnak. Erre nagyon vigyáz. De mi nemesak ezt regisztráljuk róla, hanem például azt is, amit tényleg igen kevesen tudnak, hogy annak idején ő, mint a mátyásföldi Chevra elnöke, amikor a Chevrának temetőterületre volt szüksége, nem instanciázott, nem szaladgált ingyentelek után, amit pedig kétségenkívül megkapott volna, hanem egyszerűen a zsebébe nyult, vett egy megfelelő telket és a Chevra legközelebbi ülésén csak úgy melleleg jegyezte meg... ja, igaz... majd elfelejtettem... temető már van... — de persze soha eszébe nem jutott, hogy a kiadott pénzt visszakerje a Chevrától. Bocsánat, Gözl úr, hogy ilyen imdászkrétek vagyunk, de tudja, ezek az újságírók, mindenről kell nekik tudni...

Duschinsky főrabbi a palesztinai orthodoxia kérdéseiről

Josef Zwi Duschinsky, Jeruzsálem orthodox főrabbija wieni tartózkodása alkalmával nyilatkozott a „Jüdische Presse“ munkatársa előtt a palesztinai orthodox zsidóság időszerű kérdéseiről, mely alkalommal a többek között a következőket mondotta:

— Ha a Szentföld egyes rabbijai az ottani misrachik nyomása alatt a Kneseth Jisroelből való kilépés és önálló orthodox hitközségek megalakítása ellen nyilatkoznak, úgy ezek a nyilatkozatok bennünket teljesen hidegen hagynak. A mi számunkra már több mint egy évszázada fennálló toratudósaink és vallási vezetőink korlátlan iszuria, amely megtiltja az olyan vallási közösségekhez való tartozást, mely a tórának és a hagyományoknak korlátlan uraságát működésének nem minden terén ismeri el. Ez az iszúr éppúgy érvényben van Erez Jisroel, mint Chuz-l'Orez számára és mi nem nyugszunk addig, amíg tökéletes önállóságunkat el nem értük. Ha tehát szó van bizonyos „tárgyalásokról”, melyek állítólag a Vaad Leumiával folynak, úgy hangoztatnunk kell, hogy a mi álláspontunktól, mely egyúttal egyezik a vallás szent parancsaival, egy jottányit sem térünk el.

Megjelenik!

MAGYAR ZSIDÓ KÖZÉLET

1905—1935

ARÁNYASAS A VÁROS FŐLÖTT REGÉNY A ZSIDÓ-RÓMAI HÁBORUBÓL

1. IRTA: SZEKULA JENŐ

Első könyv; ZSIDÓK ÉS RÓMAI AK.

A Pastophorium magas tornyán, alig harsant meg a kürt, amely a szombati ünnep és munkaszüneteltetés kezdetét jelentette, amikor Pompejus római katonái megérkeztek Jeruzsálem falai alá. A pap kürtszavára a római tuba felelt, amint a dombok tövében sorakoztatták a légiókat. Ez volt az első eset, hogy a világ legszentebb városa római katonaságot látott. A zsidók nagy tömegekben özönlöttek a hástyákra és megbámulták az aranyasokat, amelyek sejtelenen csillogtak a leáczozni készülő napfényen.

— Megjötték a rómaiak! — hangzott az inkább kíváncsi, mint ijedt kiáltás, a város egyik szegletéből a másikig, a Xustus-hídtól le az Asamonetok palotájáig.

Pompejus volt az ókor legnagyobb hadvezére és ekkor állott dicsőségének csúcán. Hírnevét még el nem homályosította semmi. Befejtette a pontusi hadjáratot és készült világraszóló diadalmmentét megtartani. Esze-ágában sem volt még Jeruzsálem ellen is hadjáratot vezetni. De Damaszkuszban megpihenve, véletlenül belekeveredett a zsidó belviszályokba, amelyekben döntőbírái kértek föl.

Zsidóország ekkor meghasonlásban volt. Aristobulus zsidó király és Hyrcán papfejedelem nem tuctak békésen megszerezni a hatalomban. Hyrcán pártívei ekkor az arabokat hívták segítségül, — s maga Antipáter, a főpap vezére és legkiválóbb diplomatája utazott el Petrába Arábia fővárosába, hogy szövetségüket megnyerje. Aretas arab király megszédítve az idumaeai ékesszólásától és szemképrázató ígéreiteitől, hajlandónak mutatkozott a szorongatott papkirályt megmenteni és lovascsapataival megindult a judeai homokislatok felé. De Aristobulus sem maradt télen. Ő meg római segítséget kért. Fölhasználta az alkalmat, hogy Scaurus, a nagy Pompejusnak egyik alvezére, ebben az időben visszatérően a keleti hadjáratokból, légióval egyik zsidó kikötőben pihent. Pénzzel megvesztegette Scaurus-t. Háromszáz talentumot adott neki. Óriási összeg ebben az időben, — máis értékben több mint kétfélmillió pengő. A kazsi római tábornok zsebrevágta a pénzt, kijelentette, hogy Aristobulusnak van igaza, és rájlesztett az arab királyra, ha meg nem fordul hordáival, az ő római kohorszájval fogja magát szemben találni. A római hatalomnak akkor nagy híre volt az arab homokislatokban is. Aretas ész nélkül hazatárolt. A papfejedelem szövetséges nélkül maradt.

Közben azonban Pompejus is megérkezett. Őt meg Antipáter környékezte meg és rávette, hogy álljon Hyrcán pártjára. Pompejus, hogy igazságot tegyen, maga elé idézte Aristobulust. De a gögös zsidó király nem tudta lenyelni a konzuli seregek vezérének fenhéjázó moócárat és szó nélkül faképnél hagyta. Pompejus azonban hatalmi szóval visszaparancsolta, kegyetlenül leholdta, mire Aristobulus halálraajszolva bocsánatért es-

dekelt és nagyobb pénzsösszeget is ígért a rómaiaknak a templom kincseiből. Ezt a pénzt azonban sohasem fizette meg, sőt Pompejus küldöttjét, Gabinúst, akit a kincsek átvételére Jeruzsálmbe küldtek, még be sem engedték Jeruzsálmbe.

Pompejus ekkor földühödött, Aristobulost vasra vetette, maga pedig néhány légióval Jeruzsálem ellen indult.

Ütközetre azonban nem került sor. Hyrcán pártívei szó nélkül megnyitották a város kapuit Pompejus előtt és a fővezérnek a királyi palotában áctak szállást. Harc nélkül mégsem mulott a dolog, mert Aristobulus katonái és főfegyverzett hívei a templomba vonultak és ott eltorlaszolták magukat.

A harc most már a templom körül folyt.

A jeruzsálemi templom egyike volt az ókori világ legnagyobb építészeti csodáinak. Sziklaköből épült alapfala, mintája a szir várépítészetnek, majdnem megdöntetlenül a római faltörő-kosok számára. Nemcsak az Isten székháza, hanem beyegetetlen erőd. Pompejus eleinte könnyűnek gondolta az ostromot a maroknyi királyi védőcsapattal szemben, később mégis kénytelen volt Tyrusból nehéz ostromgépeket hozatni.

Igy is hetekig eltartott, míg római manipulusok keresztül tudtak hatolni a templom aranyveretű kapuin.

A templomot a városról szakadék választotta el, s azt híd ívelte át. Az ostromlottak a hidat lerombolták. Pompejus ekkor sáncfalakat és tornyokat építtetett. A zsidó király katonái azonban kirohantak és a római védőműveket fögyújtották.

Pompejus azonban rájött, hogy a zsidó katonák szombati napon nem harcolnak, legalább is tartózkodnak a támadástól. Az ostromműveket ezért csak a hetedik napon építette, attól a pillanattól, ha a Pastophorium tornyán fölhangzott az ügyeletes pap kürtjele. A zsidók ilyenkor nem is háborgatták az építkezésben, mert tiltotta a Törvény. Pompejus ravaszul kiharaszta az előnyt, amit a vallás szabályai nyújtottak neki. S mikor elkészült védőműveivel, hozzáfogott az általános rohamhoz.

A tempóban — bámulatos dolog, nem szünetelt az istenítélet az ostrom leghechebb napjaiban sem. A papok ép-ügy jártak-keltek a füstölökkel és az áldozó edényekkel az oltár körül, mint az ünnepek békés és boldog időszakában. Az sem zavarta őket, ha mázsányi ostromkövek és égő nyilak zuhantak közéjük. Ez a hideg hősiesség a rómaiakat is megdöbbentette. A papok akkor is folytatták az istenítéletet, amikor a római katonák behatoltak és kezdetét vette az általános ördöklés. Sok pap úgy is halt meg az oltár előtt, étevédt nyilvesszótól leterítve, vagy kardvással átütött szívvel.

Pompejus azonban nem bántotta a templomot, sőt kiadta rendeletet, hogy ütközlet után hozzák rendbe és szenteljék fel újra. Maga is végjárta a belső termeiket. Megmutatták neki a templom kincseit is. Garmaaszámra hevett a sok

arany-edény, drágaszőnyeg, elefántsont, gyöngy és drágakő amit a világ minden részéből, amit még pogány királyok küldtek, Istennek tetsző adomány módjára. Megmutatták Pompejusnak a templom készpénz-vagyonát is. Ez kétezer talentum volt aranyban. A mai pénzben tizenkétmillió pengő. Reszkette mutatták a zsidók a sok pénzt Pompejusnak, mert attól féltek, hogy megkívánja és el fogja vinni.

(Folytatása következik.)

— Tizenegy zsidó tagja van az amsterdami városi tanácsnak. Most folytak le egész Hollandiában a városi tanácsai választások. A küzdelemben ezalkalommal résztvett az antiszemita nemzeti szocialista párt is, mely azonban egyedül az észak brabanti Oisterwijkben jutott két mandátumhoz. Amsterdamban ezzel szemben egyetlen tagját sem tudta behozni, míg a 45 tagú városi tanácsban tizenegy zsidó foglal helyet.

— Sir Francis Montefiore meghalt. Sir Francis Montefiore 75 éves korában Londomban meghalt. Sir Francis elnöke volt a londoni sefard hitközségnek. A cionizmus kezdeti idejében nagy munkásságot fejtett ki annak érdekében, hogy Herzlnek a hivatalos angol körökhöz összeköttetéseket szerezzen. A világháború óta nem tartozott többé a cionista szervezethez.

— Nicodem Caro titkos tanácsos halála. Római jelentés szerint a német főtőgázipar megalapítója, Nicodem Caro, titkos tanácsos 84 éves korában meghalt. A legnagyobb eszben, temették el.

— Becsületsértés valakiről azt állítani, hogy zsidónál vásárolt. A „Westdeutsche Beobacher“ jelenti, hogy a schneidemühli esküdtsek egy zsidó kereskedőt egy havi börtönrre ítelt azért, mert új vevők megszerzése céljából azt állította egy nemzeti szocialista vezetőről, hogy nála kabátot vásárolt. A marienwerderi tartományi főtörvényszék ezt az ítéletet visszaküldte az előző fórumnak azzal az indokollással, hogy az esküdtsek az ítélet indokolásában tévedést követett el, amikor a panaszost csak nemzeti szocialista vezetői, illetőleg párttagi minőségében védte meg, holott az állítás, hogy valaki zsidónál vásárolt, már magában véve is súlyos becsületsértést jelent minden néptárs számára.

Felölös szerkesztő és kiacó:
KECSKEMÉTI VILMOS